

**Ir. M.H. Borgstein
J.J. Verduyn**

Med. No. 435

PERSPECTIEVEN VOOR VEEMARKTEN

September 1990

Landbouw-Economisch Instituut

REFERAAT

PERSPECTIEVEN VOOR VEEMARKTEN

Borgstein, M.H. en J.J. Verduijn

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1990

Mededeling 435

ISBN 90-5242-090-4

64 p., fig., tab. bijl.

Onderzoek naar de perspectieven van veemarkten als distributiekanaal van vee. Op basis van literatuurgegevens en enquêtes en interviews bij (potentiële) gebruikers van veemarkten in binnen- en buitenland is het functioneren van de veemarkten in de handelsstroom van vee geanalyseerd.

Niet alleen het Nederlandse veemarktwezen is bestudeerd, maar ook zijn studiereizen gemaakt naar België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië en Spanje. In het rapport is een beeld geschetst van de produktiekolom van vee en zijn scenario's opgesteld voor de aanvoer op Nederlandse veemarkten in het jaar 2000. Tenslotte zijn mogelijke strategieën en beleidsalternatieven geformuleerd die gericht zijn op versterking van de perspectieven voor de veemarkten.

Veemarkt/veehandel/veedistributie/aanvoerscenario's/Nederland/
Europese Gemeenschap

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Borgstein, M.H.

Perspectieven voor veemarkten / M.H. Borgstein en J.J. Verduijn. - Den Haag : Landbouw-Economisch Instituut. - Ill., fig., tab. - (Mededeling / Landbouw-Economisch Instituut, ISSN 0166-8129 ; 435)
ISBN 90-5242-090-4
SISO 633 UDC 339.175:636.081.1 NUGI 835
Trefw.: veemarkten / veehandel.

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING	7
1. INLEIDING	9
1.1 Achtergronden van het onderzoek	9
1.2 Doel van het onderzoek	9
1.3 Opzet van het onderzoek	10
2. HET FUNCTIONEREN VAN DE VEEMARKT	13
2.1 Functie van de veemarkt	13
2.2 Mening van gebruikers van de veemarkt	14
2.3 Betekenis van de veemarkt in de totale distributiekolom	17
2.4 Concurrenten van de veemarkt	18
3. ONTWIKKELINGEN TOT NU TOE	22
3.1 Veemarkten in Nederland	22
3.2 Ontwikkeling van de veestapel	24
3.3 Aanvoer op de veemarkt	26
3.4 Leveranciers en afnemers van vee	28
3.5 Invloeden op ontwikkelingen bij veemarkten	31
4. TOEKOMST VAN DE DISTRIBUTIEKOLOM LEVEND VEE	33
4.1 Op veehouderijniveau	33
4.2 Op slachterijniveau	33
4.3 Op veehandelsniveau	34
4.4 Op veemarktniveau	35
4.5 Invloed EG- en nationaal beleid	36
4.6 Scenario's met betrekking tot de aanvoer op veemarkten	38
5. CONCLUSIES STRATEGIEËN EN AANBEVELINGEN	46
5.1 Conclusies	46
5.2 Strategieën	48
5.2.1 Verbetering van de concurrentie- positie	48
5.2.2 Functieverbreding	50
5.2.3 Afbouw noodlijdende capaciteit	52
5.3 Aanbevelingen	53
RELEVANTE LITERATUUR	55

INHOUD (vervolg)

	Blz.
BIJLAGEN	57
1. Aantal geënquêteerde bedrijven en de door hen verhandelde dieren in 1989	57
2. Tijdens de studiereizen bezochte landen, plaatsen (veemarkten) en personen (veemarktdirecteuren)	59
3. Transportkosten voor de verschillende diersoorten bij vervoer van veehouder naar veemarkt (adviestarieven)	60
4. De aanvoer per veemarkt uitgesplitst naar diersoort (x1000 stuks), in 1980, 1983, 1986 en 1989 en de procentuele verandering tussen 1980 en 1989	61
5. Cumulatief effect van de verschillende maatregelen en scenario's op de veemarktaanvoer in 2000	64

Woord vooraf

Het ontbreken van recent beleidsondersteunend onderzoek voor het veemarktwezen is voor de Groep Nederlandse Veemarkten aanleiding geweest het Landbouw-Economisch Instituut hiertoe opdracht te geven. De uitvoering van het onderzoek is gesubsidieerd door het Produktschap voor Vee en Vlees en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Het onderzoek waarover in deze mededeling wordt gerapporteerd geeft inzicht in de concurrentiepositie en de perspectieven voor de veemarkten en draagt alternatieven aan ten behoeve van het door de groep en andere betrokkenen te voeren beleid.

Het onderzoek is gebaseerd op beschikbare literatuur en statistieken, aangevuld met enquêtes en interviews bij gebruikers van de veemarkten. Voorts hebben de onderzoekers gesprekken gevoerd met veemarktdirecties en gebruikers van veemarkten in Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittanië, Italië en Spanje.

De enquêtes zijn afgenomen door LEI-enquêteurs, de interviews en gesprekken zijn gevoerd door de onderzoekers zelf. Het onderzoek is begeleid door een commissie waarin de volgende personen zitting hadden:

Groep Nederlandse Veemarkten:

- A.A.F.M. de Jong
- B. Laan
- M. van der Steen

Bedrijfsschap voor de Handel in Vee:

- J.W. Diepenveen
- J. Oostrom
- S. Tj. Wijnia

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij:

- G.J. van Balsfoort
- J.A. Smak

Produktschap voor Vee en Vlees, Landbouwschap, Centrale Organisatie Vleesgroothandel:

- P.J.A. Spitters
- J.H. Kraakman
- P. Bonhof

De verantwoordelijkheid voor het onderzoek en de rapportage, die onder leiding stonden van ir. J.J. de Vlieger, ligt uiteraard bij het Landbouw-Economisch Instituut.

Een woord van dank gaat uit naar diegenen in binnen- en buitenland, die hun medewerking hebben verleend aan het onderzoek.

De directeur,

J. de Veer
J. de Veer

Den Haag, september 1990

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is het perspectief voor de Nederlandse veemarkten in een veranderende omgeving te bepalen. Daarbij zijn die ontwikkelingen geanalyseerd die bepalend zijn voor de concurrentiekracht van de veemarkt als distributiekanaal van levend vee. Voorts worden alternatieven ontwikkeld voor individuele veemarkten en ter ondersteuning van het door de Groep Nederlandse Veemarkten (GNV) gevoerde beleid.

De informatie is verkregen via literatuurstudie, interviews met deskundigen- en buitenland en enquêtes in de produktiekolom (veehouders, veehandel, slachterijen en veemarkten).

De veemarkt levert faciliteiten aan kopers en verkopers, opdat deze door bundeling van vraag en aanbod kunnen komen tot een juiste prijsstelling. Tevens levert de markt de mogelijkheid de dieren te hergroeperen. Aan deze faciliteiten is vooral behoefte bij een sterk versnipperd en heteroog aanbod en bij een sterk op een bepaalde kwaliteit gerichte vraag.

De belangrijkste gebruikers op de veemarkt zijn de veehandelaars met daarnaast de slachterijen. Boeren komen nauwelijks meer op de veemarkt om zelf te handelen. De gebruikersgroepen zijn eensgezind in hun positieve mening over de betekenis van de veemarkt voor de prijsvorming. Verder zijn zij van mening dat de veemarkt bij uitstek geschikt is voor uiteenlopende kwaliteiten. Hiertegenover staan negatieve punten als hogere kosten, besmettingsgevaar en extra handling van de dieren (stress en gewichtsverlies).

Voor het vervullen van deze handelsactiviteiten en prijsvorming zijn er verschillende alternatieven naast de veemarkt. Deze alternatieven worden, al naar gelang het oordeel van de gebruiker over het functioneren van de veemarkt, in meerdere om mindere mate gebruikt. Tot deze alternatieven behoren: directe leveringen, opvangcentra, export verzamelpaatsen en veilingen.

In Nederland zijn momenteel twaalf weekmarkten, waarvan er elf aangesloten zijn bij de GNV. De aanvoer vertoont een dalende lijn, uitgezonderd voor schapen. De aanvoer wordt steeds sterker geconcentreerd op de vijf grootste markten. Hun aandeel is toegenomen van 70% in 1980 tot 72% in 1989. Door de dalende aanvoeren op veemarkten komt de bezettingsgraad steeds verder onder druk te staan.

Gelet op de op veemarkt aangevoerde dierensoorten, wordt vooral een bijdrage geleverd aan de verwaarding van de uitstoot van de rundveehouderij (nuka's, gebruis- en slachtrunderen) en zeugenhouderij (slachtzeugen) en schapen. Het aantal op de veemarkt aangevoerde dieren, in procenten van de totale stapel is, met uitzondering van nuka's, na 1980 afgenomen.

De ontwikkeling van de veestapel is van wezenlijk belang voor de aanvoer op veemarkten. De veestapel blijkt zich te stabiliseren of zelfs af te nemen. Wanneer er gekeken wordt naar aanvoerpotentieel op basis van de regionale verdeling van de veestapel blijkt dat het noorden en westen met meer markten een kleiner aanvoerpotentieel hebben dan het zuiden en het oosten met minder markten.

Ook verdergaande concentratie en schaalvergroting bij veehouders en slachterijen is van invloed op het perspectief voor de veemarkt. De veehouder ziet de veemarkt vooral als contactplaats of als *mogelijk* concurrerend afzetkanaal. Bij aankoop van gebruiksdieren is hij soms vanwege het niet bekend zijn van de herkomst van de dieren, huiverig om op de veemarkten te kopen. Voor slachterijen geldt dat door uniformere en grootschalige productie hergroepering op de veemarkt minder noodzakelijk wordt en uitbetaling door middel van geobjectiveerde criteria (classificatie, weging) kan geschieden. Verder krijgt men in de kolom steeds te maken met een toenemende behoefte aan herkenbaarheid waardoor direct leveren van producent naar afnemer toeneemt.

De veehandelsector zal zich ontwikkelen tot een kleinere meer gespecialiseerde groep die opereert op grotere schaal. Bij de keuze al dan niet via de veemarkt te handelen, spelen de transportkosten, marktgeld en dergelijke een steeds belangrijkere rol.

Op basis van een aantal te verwachten ontwikkelingen zijn voor de veemarkten een drietal scenario's opgesteld waarin de omvang van de aanvoer in het jaar 2000 wordt geschat. De in 2000 te verwachten marktaanvoeren zullen volgens de scenario's 14 tot 31% lager zijn dan in 1988. Geraamd wordt dat de inkomsten uit marktgeld met 11 tot 34% zullen dalen.

Deze dreigende situatie maakt adequate beleidsmaatregelen noodzakelijk. Daartoe zijn een drietal mogelijke strategieën ontwikkeld gericht op:

- verbetering van de concurrentiepositie;
- verbreding van de functie van de veemarkt;
- afbouw van noodlijdende capaciteit.

Op basis van deze strategieën zijn aanbevelingen gedaan, gericht op individuele veemarkten en de GNV.

1. Inleiding

1.1 Achtergronden van het onderzoek

De Groep Nederlandse Veemarkten (GNV) - het samenwerkingsverband van de Nederlandse veemarkten - heeft het Landbouw-Economisch Instituut verzocht het perspectief voor de veemarkten te onderzoeken. De GNV is bij dit verzoek gesteund door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en door het Produkt-schap voor Vee en Vlees.

Aanleiding daartoe zijn de ontwikkelingen die zich in de produktiekolom van vee voordoen en hun effecten op de positie van de veemarkten. Door een aantal van die ontwikkelingen staan de veemarktaanvoerers onder druk en is de bezettingsgraad op een verontrustend niveau gekomen.

De ontwikkelingen in het krachtenveld waarbinnen de veemarkten opereren worden voor een deel bepaald door het gevoerde overheidsbeleid. Voorbeelden hiervan zijn de maatregelen met betrekking tot de gezondheidszorg c.q. -preventie en tot de aanvoer van varkens op veemarkten alsmede, meer recentelijk, de zuivelquotering die zowel tot een vermindering als tot een veranderde samenstelling van de rundveestapel heeft geleid.

De positie van de veemarkten staat tevens onder invloed van min of meer autonome ontwikkelingen in de keten zelf, zoals de voortgaande schaalvergroting en het ontstaan van alternatieve distributiekanaalen voor levend vee.

Tenslotte wordt er, in het kader van de gezondheid van mens en dier, gewerkt aan programma's voor de individuele identificatie en registratie van dieren (I- en R-regelingen), alsmede aan systemen voor handhaving van de produktiekwaliteit in de keten (IKB-regelingen). Ook dit kan van invloed zijn op de positie van veemarkten.

1.2 Doel van het onderzoek

Het onderzoek is erop gericht de ontwikkelingen die bepalend zijn voor de concurrentiekracht van de veemarkten te analyseren teneinde de positie van de veemarkt als distributiekanaal van vee te bepalen. Voorts worden beleidsalternatieven geformuleerd voor individuele veemarkten en ter ondersteuning van het beleid van de GNV.

De veemarkten nemen niet zelf actief deel aan de veehandel, maar bieden faciliteiten (vooral ruimte) aan degenen die vee wensen te kopen en verkopen. Het is derhalve noodzakelijk dat de geboden faciliteiten in overeenstemming zijn met de eisen en wensen van de gebruikers. In hoofdstuk 2 is geanalyseerd of dat het ge-

val is. Daarnaast wordt in dat hoofdstuk ingegaan op de mening van de veemarkt over het eigen functioneren. Dit mondt uit in een analyse van de betekenis van de veemarkt in de totale distributiekolom van vee ten opzichte van de concurrenten van de veemarkt.

In hoofdstuk 3 wordt de huidige positie van de veemarkten geplaatst tegen de achtergrond van de ontwikkelingen in het verleden. Aspecten als ontwikkeling van de veestapel, concentratie en schaalvergroting in de produktiekolom en effecten van overheidsbeleid komen daarbij aan de orde.

In hoofdstuk 4 is een schatting gemaakt van de invloed van ontwikkelingen in de omgeving op de toekomstige aanvoer op de veemarkten. Dit mondt uit in een drietal scenario's voor de omvang van de veemarktaanvoer in het jaar 2000.

In hoofdstuk 5 zijn op basis van deze toekomstbeelden strategieën opgesteld die een kansrijk toekomstconcept voor het veemarktkanaal beogen. Daarbij is ook gebruik gemaakt van de ervaringen die in het buitenland zijn opgedaan. Aansluitend hierop zijn conclusies en aanbevelingen geformuleerd. Deze hebben tot doel de positie van het veemarktkanaal te versterken.

1.3 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek is toegespitst op het deel van de kolom dat zich bezig houdt met het ter beschikking stellen van faciliteiten aan degenen die vee wensen te kopen of te verkopen: de veemarkten. De concurrentiepositie van de veemarkten in vergelijking met andere distributiekanaalen staat daarin centraal. Omdat de verschillende EG-lidstaten steeds meer naar elkaar toe groeien en de intra-handel in levend vee toeneemt, is ook de positie van de veemarkten in een aantal andere lidstaten in het onderzoek betrokken.

Het onderzoek is opgebouwd rond een drietal aandachtsvelden. Omdat veemarkten niet zelf handel drijven is dat in de eerste plaats de beoordeling van kosten en baten van het veemarktkanaal door gebruikers. Te zamen met min of meer autonome ontwikkelingen in de keten zelf, het tweede aandachtsveld, wordt hierdoor het draagvlak van de veemarkten bepaald. Grotendeels onafhankelijk hiervan is de invloed van het overheidsbeleid op de positie van de veemarkten.

Het inzicht in deze drie aandachtsvelden is voor een deel verkregen uit literatuurstudie en interviews met deskundigen op het terrein van de handel in vee in binnen- en buitenland. Verder is er een drietal enquêtes gehouden bij bedrijven in de produktiekolom, namelijk bij veehouders, bij de veehandel en bij afnemers. Ook zijn de veemarkten zelf benaderd voor een gesprek over de positie van de betreffende veemarkt. Bij acht van de elf GNV-leden heeft dit geresulteerd in een gesprek, de overige drie hebben alleen de enquête ingevuld en teruggestuurd. Dit laatste

heeft geen nadelige gevolgen gehad voor de resultaten van het onderzoek.

In overleg met de begeleidingscommissie die bij dit onderzoek betrokken was, zijn 50 veehouderijbedrijven, 319 veehandelaren en 25 slachterijen benaderd om in hun hoedanigheid van (potentiële) gebruikers/belanghebbenden mee te werken aan de enquêtes. Dit resulteerde in 45, 226, respectievelijk 24 ingevulde vragenlijsten.

De veehouderijbedrijven en de veehandelaren zijn op a-selectie wijze gekozen uit het landbouwtellingsbestand van het CBS en uit het adressenbestand van de Nederlandse Bond van Handelaren in Vee. De slachterijen zijn gekozen uit bij het Landbouw-Economisch Instituut beschikbaar adressenmateriaal. Het betreft een gestratificeerde steekproef, waarbij is gelet op een evenredige verdeling van de verschillende diergroepen over de bedrijven.

Ten aanzien van de representativiteit van de geënquêteerde bedrijven kan het volgende worden opgemerkt:

- alle bij de GNV aangesloten veemarkten zijn geënquêteerd. Omdat slechts één kleine wekelijkse veemarkt niet is aangesloten en derhalve ook niet bij het onderzoek is betrokken, dekt de enquête vrijwel 100% van de aanvoer van vee op weekmarkten;
- er is bij de veehouderijenenquête bewust afgezien van het nastreven van een representatieve steekproef, omdat het kwantitatieve belang van markthandel door veehouders gering is (5 à 10% van de veemarktaanvoer). Het accent is daarom gelegd op het verkrijgen van een beeld van de mening van veehouders over de betekenis van de veemarkt voor hun bedrijf. Dit heeft tot gevolg gehad dat het aandeel voor de veemarkt in de totale distributie van vee niet kon worden vastgesteld;
- van de 226 enquêtes bij veehandelaren zijn er 44 gedeeltelijk ingevuld. Het gaat daarbij om handelaren die overwegen de komende vijf tot tien jaar de handel te beëindigen. Van 182 handelaren zijn de enquêteformulieren volledig ingevuld; zij vertegenwoordigen 4,5% van de populatie;
- de geënquêteerde slachterijen slachtten in 1989 7,7 miljoen dieren. Dit is ruim een derde deel van het totale aantal slachtingen;
- het aantal geënquêteerde veehouderijbedrijven, veehandelaren en slachterijen, alsmede het aantal door hen verhandelde dieren naar categorie is opgenomen in bijlage 1.

In het onderzoek staan de eisen en wensen van de gebruikers van de veemarkten centraal. De basis voor het inzicht hierin wordt gevormd door de enquêtes en interviews. In hoeverre dit overeenkomt met de mening van de andere schakels in de produktiekolom is in deze studie niet onderzocht. Verder is er vanuit gegaan dat het niveau van de vleesconsumptie niet van invloed is op de veemarktaanvoeren.

Het onderzoek strekt zich niet uit tot de efficiëncy van de veemarkten zelf. In de eerste plaats kon er geen goed beeld worden verkregen van de arbeidsinput per aangevoerd dier en vervolgens konden vier markten geen inzicht geven in het exploitatiere-sultaat van het veemarktgebeuren. Van de markten die dit wel konden hadden er in 1989 vier een positief en drie een negatief re-sultaat.

De inschatting van de effecten van beleidsmaatregelen op de veemarktaanvoeren is hoofdzakelijk uitgevoerd op basis van lite-ratuuronderzoek.

De positie van de Nederlandse veemarkten kan niet worden los gezien van de ontwikkelingen in het buitenland. Derhalve zijn diepte-interviews gevoerd over de ontwikkelingen in de distribu-tie van vee met veemarktdirecties en/of andere deskundigen in België, Frankrijk, Spanje, Italië, Duitsland en Groot-Brittanië (bijlage 2). Daarbij is tevens gezocht naar het "ideaal-type" veemarkt.

2. Het functioneren van de veemarkt

2.1 Functie van de veemarkt

De veemarkt is een zogenaamde concrete natura-markt. Dit betekent dat de markt plaatsvindt op bepaalde locaties en dat de te verhandelen producten daar getoond worden. De aanwezigheid van de dieren op de markt hangt samen met de heterogeniteit in het aanbod. Hierdoor is kopen op beschrijving of monster erg moeilijk zo niet onmogelijk. De handel op de veemarkt wordt getypeerd door de aanwezigheid van kopers en verkopers, die met elkaar over de prijs onderhandelen, en doordat gelijktijdig meerdere transacties plaatsvinden. De verrekening van de verschillende transacties gebeurt in Nederland door middel van contante betaling. Verder zijn de Nederlandse veemarkten toegankelijk voor iedereen en is er veterinair toezicht. Een veemarkt is een facilitaire instelling die een efficiënte handel mogelijk moet maken tegen redelijke kosten.

Vanouds is de veemarkt door de samenkomst van aanbod en vraag een plaats waar inzicht verkregen kan worden in de markt-verhoudingen door de prijsvorming die tot stand komt. Als zodanig fungeerde en fungeert de markt ook als de plaats waar individuele kopers en verkopers die niet frequent handelen, de benodigde marktinformatie kunnen opdoen.

Door het opmaken van aanvoercijfers, prijsnoteringen en de publikatie daarvan, is het op deze wijze verkregen inzicht in de markt een bron van markt informatie voor veehandelaren, veehouders en slachterijen. Hoewel de publikatie (uiteraard) achteraf plaats heeft, is zij voor zowel bezoekers als niet-bezoekers van de veemarkt van belang voor het inzicht in niveau en ontwikkeling van prijzen en aanbod.

Vooraf bij een sterk versnipperd en heterogeen aanbod en bij een sterk op een bepaalde kwaliteit gerichte vraag, vervullen de veemarkten een belangrijke rol in de afzetkolom door het verzamelen, hergroeperen en distribueren. In deze situatie is het voor de afnemers aantrekkelijker om via de veemarkt te kopen dan rechtstreeks van individuele veehouders, omdat het de zoektijd sterk verkort. Hierdoor kan er efficiënter gehandeld worden in kleine aantallen dieren van heterogene kwaliteit.

Zowel ten aanzien van de handelsfaciliteiten als bij de prijsvorming bestaan er alternatieven voor de veemarkt. Op deze concurrenten en hun sterke en zwakke punten wordt in paragraaf 2.4 ingegaan.

2.2 Mening van gebruikers van de veemarkt

De aanvoer op de markt van slacht- en gebruiksvee wordt tegenwoordig voor meer dan 90% verzorgd door de veehandel. De veehandelaren zijn ook de belangrijkste kopers van gebruiksvee op de markt. De afnemers van slachtvee zijn voornamelijk particuliere slachterijen/grossiers en exporteurs. De veehouders hebben nog maar een bescheiden aandeel in de handel op de markt. Hun aandeel is bij gebruiksvee groter dan bij slachtvee.

De veehouders, de handelaren en de slachterijen zijn dus de gebruikers van veemarktfaciliteiten. In de figuren 2.1 tot en met 2.3 is een overzicht gegeven van hun beoordeling van de veemarkt in het algemeen. Er is geen onderscheid naar verschillende veemarkten gemaakt.

Sterke punten *)	Zwakke punten *)
Een mogelijk afzetkanaal	Besmettingsgevaar
Grote keuze uit verschillende kwaliteiten	Kostenverhogend
Prijsbepalend	Afgedankt gebruiksvee (vooral)
	Lange reistijden voor de dieren

Figuur 2.1 Sterke en zwakke punten van de veemarkt volgens de geënquêteerde veehouders

*) De punten zijn genoemd in volgorde van belangrijkheid.

Sterke punten *)	Zwakke punten *)
Hergroepering	Kostenverhogend
Prijsvorming	Instabiele, wisselende aanvoer:
Marktinformatiebron	- alleen mindere kwaliteiten
Contactfunctie	- slechte in- en verkoopafstemming
Aanvullend inkopen	- geen aanbod van standaardkwaliteit
Individuele beoordeling	- niet passend in grootschalige structuren
	Stress bij dieren
	Prijsopdrijvend door:
	- schossen
	- weinig aanvoer
	Ziekteproblemen
	Tijdsbeslag

Figuur 2.2 Sterke en zwakke punten van de veemarkt volgens de geënquêteerde slachterijen

*) De punten zijn genoemd in volgorde van belangrijkheid.

Sterke punten *)	Zwakke punten *)
Prijsvorming	Kostenverhogend
Voor iedere kwaliteit is een koper	Besmettingsgevaar
Ontmoetingsplaats	Aangevoerde kwaliteit (lager)

Figuur 2.3 Sterke en zwakke punten van de veemarkt volgens de geënquêteerde veehandelaren

*) De punten zijn genoemd in volgorde van belangrijkheid.

De gebruikersgroepen zijn eensgezind in hun mening over de betekenis van de markt voor de prijsvorming (marktinformatie). Dit geldt dus niet voor dieren die buiten de markt om worden verhandeld zoals varkens, met uitzondering van slachtzeugen en slachtberen, en vette kalveren. De genoemde sterke punten geven tevens aan dat de veemarkt bij uitstek geschikt is voor uiteenlopende kwaliteiten. Er is minder overeenstemming ten aanzien van de handelsfuncties zoals verzamelen, hergroeperen en distribueren. Daar is kennelijk meer sprake van bruikbare alternatieven. Hierbij dient te worden bedacht dat deze functies voor kopers van vee zeer belangrijk zijn en voor aanbieders minder betekenis hebben.

Tegenover de sterke punten worden zwakke punten genoemd als hogere kosten, besmettingsgevaar, extra handling van dieren die leidt tot stress en gewichtsverlies, tijdsduur en sterk wisselende aanvoer. Dit laatste maakt de planning van de aanvoer voor een slachterij niet gemakkelijk.

De veemarkten worden in het algemeen geëxploiteerd als onderdeel van een gemeentelijke dienst, hoewel inmiddels enkele markten geprivatiseerd zijn of worden. Het is gebruikelijk dat de markt één dag per week wordt gehouden. Over de hoogte van het marktgeld, gerelateerd aan de geboden faciliteiten van een markt, is men over het algemeen tevreden. Het meest gewenste aanvangstijdstip is voor gebruiksvee 7.00 uur en voor slachtvee 6.00 uur. Hierbij dient opgemerkt te worden dat men geen ervaring heeft met andere aanvangstijden op de Nederlandse veemarkten. De meeste buitenlandse markten beginnen later en enkele worden in de middag gehouden.

Uit de figuren 2.1 tot en met 2.3 blijkt dat tegenover de voordelen van veemarkten, zoals vermindering van zoekkosten, grote aantallen dieren van de gewenste kwaliteit, de mogelijkheid voor ieder dier op dat moment de beste bestemming te vinden en de verkregen marktinformatie, nadelen staan.

Op een veemarkt komen grote aantallen dieren bij elkaar van uiteenlopende herkomst. Er is dus besmettingsgevaar aanwezig. Voor kopers van gebruiksdieren is dit een belangrijk zwak punt van de veemarkt. De onbekende herkomst van de dieren wordt echter

ook voor slachterijen in toenemende mate een probleem vanwege mogelijke dierziekten en het geven van kwaliteitsgaranties richting afnemers. De positie van de markt bij kwaliteitsprogramma's als IKB is dus zwak. De meeste andere zwakke punten van de veemarkt zijn kostentechnisch. Hierbij worden dan met name de hogere kosten door extra transport en tijdsbeslag genoemd. Grotere aantallen dieren van een homogene kwaliteit kunnen efficiënter verhandeld worden door rechtstreekse levering aan de afnemer. Dit bespaart tijd, transportkosten en marktgeld. Bij kleine aantallen van uiteenlopende kwaliteit is de veemarkt in het voordeel.

De extra kosten voor de veemarktgebruikers bestaan dus vooral uit transportkosten en marktgeld. Van belang daarbij is vooral dat er extra geladen en gelost moet worden. Om een indruk te krijgen van de hoogte van de transportkosten heeft de georganiseerde veehandel richtprijzen aangegeven (zie tabel 2.1). Deze prijzen gelden voor vervoer van de boerderij naar de veemarkt. Hierbij moet opgemerkt worden dat het om gemiddelde kosten gaat, waarbij differentiatie naar aantal te vervoeren dieren en af te leggen kilometers mogelijk is. Tevens is in bijlage 3 een overzicht van de adviestarieven van NOB Wegtransport opgenomen. Overigens wordt een flink deel van de dieren vervoerd met eigen vee-wagens van handelaren en slachterijen.

Tabel 2.1 Transportkosten van dierenvervoer van boerderij naar veemarkt in guldens per dier

Diersoort	Transportkosten
Runderen (klein aantal)	27,50
Runderen (grotere aantallen)	25,00
Finken, veulens	20,00
Paarden	35,00
Kalveren (klein aantal)	17,50
Kalveren (grotere aantallen)	6,00
Schapen (kleine aantallen)	7,50
Schapen (grotere aantallen)	3,00
Slachtzeugen	10,00

In tabel 2.2 is een overzicht gegeven van het gemiddelde marktgeld voor de verschillende diersoorten. De hoogte van het marktgeld varieert op de verschillende markten. Er is in de tabel onderscheid gemaakt naar wel en niet overdekte markten, omdat dit criterium bepalend is voor het overgrote deel van de verschillen.

Tabel 2.2 *Marktgelden in guldens per diersoort (tussen haakjes de variatie-breedte)*

Diersoort	Overdekt	Niet overdekt
Rund	10,84 (10,50 - 11,10)	8,65 (6,50 - 10,80)
Nuka	4,18 (3,75 - 4,80)	3,43 (3,25 - 3,60)
Vet of graskalf	6,68 (3,85 - 7,60)	5,52 (5,75 - 6,05)
Schaap	3,23 (2,60 - 3,30)	2,87 (2,65 - 3,30)
Lam (1/1 - 1/7)	2,09 (1,80 - 2,50)	1,65 (1,65)
Varken	4,71 (4,25 - 5,05)	4,00 (4,00)
Paard	10,44 (8,85 - 11,10)	9,38 (7,45 - 10,80)

Bron: GNV.

Deskundigen in Duitsland en Italië zien het kostenaspect als de belangrijkste oorzaak van de sterk teruglopende veemarktaanvoeren in die landen. Ook daar staat de aanvoer van grotere uniformere partijen het meest onder druk.

Samenvattend kan uit de enquête worden afgeleid dat de veemarkt een belangrijke functie heeft voor gebruikers die kleine partijen van uiteenlopende kwaliteit aanbieden, waarbij verkoop op beschrijving niet mogelijk is. In dergelijke gevallen zijn de transactiekosten relatief laag.

2.3 Betekenis van de veemarkt in de totale distributiekolom

De kwantitatieve betekenis van de veemarkt bij de afzet van de verschillende diersoorten is in tabel 2.3 weergegeven door de veemarktaanvoer uit te drukken als percentage van de aanwezige veestapel. Voor dit kengetal is gekozen omdat niet bekend is hoeveel dieren er buiten de markt om verhandeld worden. Het kengetal zelf kan, in combinatie met prognoses van de veestapel, gebruikt worden om de toekomstige omvang van de veemarktaanvoeren te voorspellen.

De omzet van de verhandelde dieren via de elf veemarkten die zijn aangesloten bij de GNV wordt geschat op 2 miljard gulden. Gelet op de aangevoerde dieren op de markt wordt hiermee vooral een belangrijke bijdrage geleverd aan het tot waarde brengen van de uitstoot van de rundveehouderij- en zeugenbedrijven. De op grootschalige, gespecialiseerde wijze geproduceerde dieren als biggen, slachtvarkens, slachtkalveren en slachtstieren worden geheel of grotendeels buiten de markt om afgezet. Bij dergelijke uniforme diergroepen wordt de waarde van het individuele dier mede vastgesteld op basis van de slachtkwaliteit (karkasklassificatie). De prijsvorming komt dan tot stand onder invloed van de concurrentieverhoudingen tussen binnenlandse slachterijen en exporteurs van levend vee. Ook veilingen, die alle aandacht concen-

Tabel 2.3 Totale veemarktaanvoer in 1000 stuks en in percentages van de aanwezige veestapel

Diersoort	Aantal dieren		In % van de veestapel	
	1980	1989	1980	1989
Runderen	794	594	15,2	12,4
Nuka's	693	589	29,4	30,8
Varkens *)	205	110	19,1	8,5
Schapen	782	722	91,1	51,4
Paarden	37	17	55,2	25,4

*) Op de markt worden alleen slachtzeugen, - beren en soms - biggen aangevoerd. Daarom is de fokzeugen en -berenstapel als basis genomen.

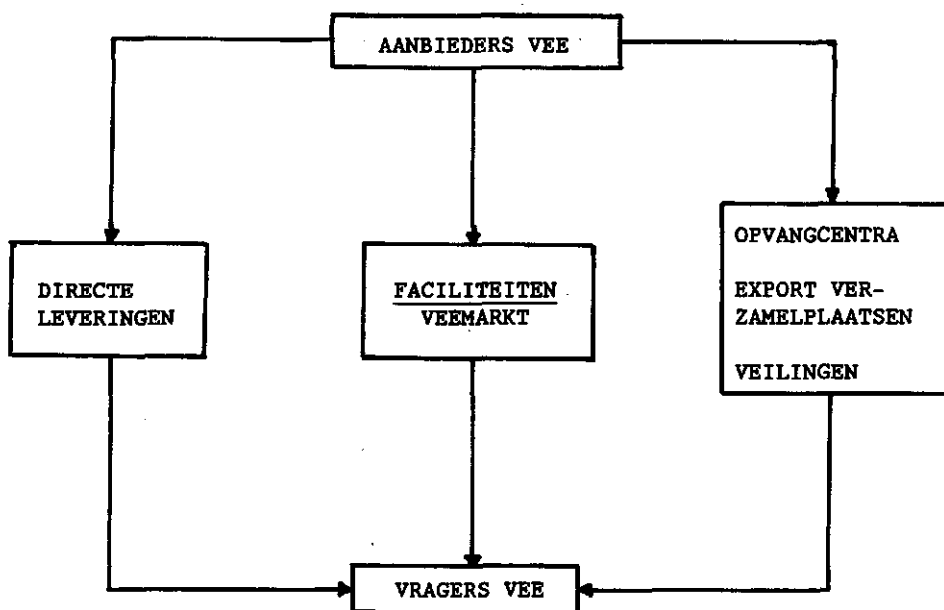
Bron: CBS en GNV.

treren op één te verkopen dier, vormen in dat opzicht een alternatief. Het aanwezig zijn van meerdere parallelle afzetkanalen bevordert de concurrentie en levert een bijdrage aan de optimale prijsvorming.

Het aantal op de veemarkten aangevoerde dieren, in procenten van de totale stapel is, met uitzondering van nuka's, na 1980 afgenomen. Deze afname geldt ook voor schapen. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het effect van de invoering van de ooi-premie. Dit heeft er toe geleid dat sinds 1980 veel meer schapen ook daadwerkelijk geteld worden. De aanvoer van runderen is sterker gedaald dan de rundveestapel. Dit heeft te maken met de veranderende samenstelling van de rundveestapel, namelijk minder melkvee en meer mestvee.

2.4 Concurrenten van de veemarkt

Reeds eerder is aangegeven, dat er zowel voor de prijsvorming als voor de handelsfuncties alternatieve mogelijkheden voor de veemarkt bestaan. De alternatieven voor de veemarkt zijn: opvangcentra/verzamelplaatsen, directe verkopen en veilingen (zie figuur 2.4).

Figuur 2.4 Afzetkanalen voor levend vee

Directe leveringen (veelal wel via tussenkomst van de veehandel) zijn kostentechnisch gezien interessant bij grotere, uniforme partijen dieren. Gezien de opgetreden schaalvergroting en specialisering is het dan ook niet verwonderlijk dat dit afzetkanaal sterk is gegroeid. Alle biggen, in het binnenland geslachte varkens en + 98% van de slachtkalveren en circa 90% van de slachtstieren worden rechtstreeks geleverd aan de slachterijen. Opvangcentra voor nuchtere kalveren en startkalveren en exportverzamelplaatsen van varkens, biggen en schapen en lammeren zijn in de zeventiger jaren door de veehandel opgericht omdat de veemarkten niet of niet frequent genoeg in deze behoefte konden voorzien. Sinds enige tijd is men in Nederland gestart met het veilen van hoogwaardig fokvee.

Figuur 2.5 geeft een overzicht van wat de veemarkten zelf zien als hun sterke en zwakte punten ten opzichte van deze alternatieven.

Concurrentie	Sterke punten *)	Zwakke punten *)
Opvangcentra/ verzamelplaats	Meer marktpartijen Optimale prijsvorming Veterinair toezicht Gevarieerd aanbod Directe verrekening Prijsbepalend	Hogere kosten door strenger toezicht Ongunstige openingsdagen Prijonzekerheid
Directe verkopen	Meer marktpartijen Optimale prijsvorming Beter hergroeperen Verkoop in de roes Directe verrekening	Hogere kosten Strenger toezicht Ongunstige openingstijden Prijonzekerheid Arbeidsintensiever
Veiling	Minder kosten bij verkoop normaal gebruiksvee	Lagere opbrengst verkoop hoogwaardig gebruiksvee Kwaliteitsbepaling op de markt van hoogwaardig gebruiksvee

Figuur 2.5 Mening van veemarktbestuurders over de sterke en zwakke punten van de veemarkt in vergelijking met de concurrenten

*) De punten zijn genoemd in volgorde van belangrijkheid.

De veemarkten constateren dat zij hogere kosten hebben dan hun concurrenten. Dit hangt nauw samen met het strengere toezicht op de bedrijfsvoering (zoals tarieven, marktdagen en verplicht aanwezige voorzieningen) en veterinaire controle. Aan de andere kant is veterinair toezicht een bestaansvoorwaarde voor veemarkten. Tegenover de hogere kosten staat volgens de veemarkten dat er meer marktpartijen aanwezig zijn waardoor een optimale prijs voor de dieren verkregen wordt. Ook een gevarieerd aanbod en directe verrekening worden gezien als sterke punten van de veemarkt.

Op de in Nederland gehouden veilingen wordt alleen hoogwaardig fokvee verhandeld. De dieren worden op deze manier beter tot waarde gebracht. Vandaar dat enkele veemarkten, in navolging van de coöperatieve vee-afzetverenigingen, zijn gestart om in samenwerking met de veehandel van tijd tot tijd een veiling te houden voor fokvee. Hiermee richt men zich duidelijk op het kwaliteitssegment. Dit vergroot het draagvlak van de veemarkten.

De behoefte aan plaatsen waar op meerdere dagen per week bepaalde diergroepen worden aangevoerd, geselecteerd, gehergroepeerd en gedistribueerd, heeft in de zeventiger en tachtiger jaren geleid tot het ontstaan van opvangcentra (voornamelijk voor nuchtere kalveren) en exportverzamelplaatsen (voornamelijk voor biggen en slachtvarkens). De veemarkten, die deze faciliteiten

niet boden, hebben hierdoor een stuk omzetvergroting uit handen moeten geven. Recentelijk proberen enkele markten een deel hiervan terug te winnen. Dit is echter niet gemakkelijk in een situatie waarin de veestapel stabiliseert.

Op de veemarkt vindt prijsvorming plaats door samenkomst van meerdere vragers en aanbieders. Hierdoor komt in theorie een optimale prijs tot stand. De veemarkt heeft voor een aantal diergroepen slechts een gering aandeel in de afzet van levend vee. Toch wordt de prijs die hier gerealiseerd wordt, vaak gebruikt als basis bij verhandeling buiten de markt om. De noteringen van de veemarkt dienen dus representatief te zijn. Dit vraagt om een zeer objectieve waarneming en scherpe produktdefiniëringen. Verantwoordelijk hiervoor is de marktmeester en, op grotere veemarkten, de noteringscommissie waarin vertegenwoordigers van alle belanghebbende groeperingen zijn opgenomen. Een uitzondering hierop is de prijsvorming bij slachtvarkens en -biggen, waar roep- en schemaprijzen een grote rol spelen.

3. Ontwikkelingen tot nu toe

3.1 Veemarkten in Nederland

In Nederland worden op dit moment twaalf veemarkten wekelijks gehouden. In figuur 3.2 is de geografische spreiding van de veemarkten weergegeven. Figuur 3.1 geeft een overzicht van de diersoorten die in 1989 op deze twaalf markten aangevoerd werden. Daarnaast waren er nog 125 jaarmarkten voor verschillende diersoorten. Door het verdwijnen van biggen op de markt ten gevolge van de varkenspest, zijn in de loop der jaren de specifieke, wekelijkse biggen/varkensmarkten verdwenen. Als voorbeelden hiervan kunnen Delft, Gouda, Meppel, Ommen en Wolvega genoemd worden. Wel worden er nog slachtzeugen en -beren op veemarkten aangevoerd. Het ligt in het voornemen om veemarkten die erkenning als exportplaats hebben de aanvoer van slachtzeugen en -beren toe te staan. De veemarkt in Rotterdam, waar verschillende diersoorten aangevoerd werden, is door een besluit van de gemeenteraad in 1974 opgeheven.

Plaats	Aangevoerde diersoorten
Den Bosch	
Groningen	
Leiden	Runderen, nuka's, vette kalveren en
Utrecht	graskalveren, varkens, schapen, paarden
Zwolle	
Leeuwarden	
Purmerend	- Runderen, nuka's, vette en graskalveren, schapen en paarden
Doetinchem	- Runderen, nuka's schapen en paarden
Sneek	- Runderen, nuka's varkens en schapen
Hoogeveen	- Runderen, vette- en graskalveren en paarden
Schagen	- Nuka's, schapen en paarden
Barneveld	- Vette kalveren, graskalveren en schapen

Figuur 3.1 Aangevoerde diersoorten op de wekelijkse veemarkten in 1989

Bron: GNV.

Van de hier genoemde veemarkten zijn er elf lid van de Groep Nederlandse Veemarkten (GNV). Barneveld is dat niet. De leden zijn te verdelen in twee categorieën.

Figuur 3.2 De geografische ligging van de veemarkten

De eerste wordt gevormd door Hoogeveen, Schagen en Sneek. Zij beschikken over minder uitgebreide voorzieningen en wachten, gezien de tendens in de aanvoercijfers, met investeren.

De tweede bestaat uit Den Bosch, Doetinchem, Groningen, Leeuwarden, Leiden, Purmerend, Utrecht en Zwolle. Zij beschikken over redelijke tot goede voorzieningen. Opgemerkt moet worden dat de markten in Doetinchem en Purmerend slechts voor een gedeelte overkapt zijn. Dit geldt ook voor Zwolle waar thans overkapte nieuwbouw in uitvoering is. Ook de meeste andere veemarkten uit deze tweede groep hebben voornemens om op korte termijn in hun voorzieningen te investeren teneinde de bedrijfsvoering te verbeteren. Hierbij moet gedacht worden aan verbetering van de outillage overeenkomstig de gesignaleerde wensen van de gebruikers.

Over de rentabiliteit van de verschillende veemarkten kan moeilijk een uitspraak gedaan worden, gezien de verschillende manieren van kostentoe rekening. Dit hangt onder andere samen met het gebruik van veemarkten voor andere dan veehandelsactiviteiten. Hierdoor zijn er van vier van de elf betrokken markten geen exploitatieresultaten beschikbaar. Van de resterende markten hebben er in 1989 drie een negatief resultaat.

3.2 Ontwikkeling van de veestapel

De ontwikkeling van de veestapel is van wezenlijk belang voor de veemarkt. Immers bij een kleiner wordende veestapel zullen de aanvoeren, bij een gelijkblijvend aandeel van de veemarkten, ook teruglopen.

Tabel 3.1 Ontwikkeling van de veestapel per diersoort (x1000 stuks)

Diersoort	'80	'83	'86	'89	% verandering '89/'80
Totale					
rundveestapel:	5.226	5.411	5.123	4.772	- 8,7
- melk- en					
kalkkoeien	2.356	2.526	2.288	1.913	- 18,8
- mestkalveren	582	597	690	597	+ 2,6
- jongvee voor					
mesterij	292	281	390	537	+ 83,9
Varkens:	10.138	10.656	13.481	13.729	+ 35,4
- fokzeugen					
en -beren	1.074	1.090	1.245	1.290	+ 20,1
Schapen	858	772	868	1.404	+ 63,6
Paarden	67	60	63	67	+ 0,0

Bron: CBS.

Na 1984 neemt de rundveestapel af ten gevolge van de superheffing. De varkensstapel is tot 1987 gegroeid en vertoont sindsdien een lichte daling. De schapenstapel laat een flinke stijging zien als gevolg van onder andere de oopremie en de vervanging van melkkoeien door schapen. Melk- en kalkkoeien blijken ook vervangen te zijn door jongvee voor de mesterij. Het aandeel van de veemarkt in de distributie van vee is relatief hoog bij de runder- en schapensector. Gezien de markttarieven zijn runderen voor de veemarkt interessanter dan schapen. De ontwikkelingen in de veestapels zijn dan ook niet gunstig voor de veemarkten.

In tabel 3.2 is een regionaal overzicht gegeven van de veestapel per diersoort.

Tabel 3.2 Regionaal overzicht van de veestapel per diersoort in 1989 (x1000 stuks)

Diersoort	Noord	Oost	West	Zuid *)
Totale rundveestapel:	1.060	1.835	727	1.152
- melk- en kalkkoeien	512	656	358	387
- mestkalveren	59	355	36	146
- jongvee voor mesterij	62	203	54	219
Varkens:	549	4.819	826	7.536
- fokzeugen en -beren	57	432	76	725
Schapen	479	446	552	131
Paarden	15	21	12	19

*) Noord: Groningen, Friesland en Drenthe; Oost: Flevoland, Gelderland en Overijssel; West: Utrecht, Zeeland, Noord- en Zuid-Holland; Zuid: Noord-Brabant en Limburg.

Bron: CBS.

Met name runderen en schapen zijn interessante diersoorten voor een veemarkt. Wanneer nu de rundvee- en de schapenstapel per regio vergeleken wordt met het aantal veemarkten per regio blijkt dat het Oosten en het Zuiden met een geringer aantal markten, drie en één, een groter aanvoerpotentieel hebben dan het Noorden en het Westen met ieder vier veemarkten. Dit hangt samen met de relatief sterke positie van de coöperatieve vee-afzetverenigingen in de zandgebieden. Verder zijn er in het Oosten en Zuiden minder kleine veemarkten.

De ontwikkeling van de veestapel in de vier regio's geeft aan dat in de periode 1980-1989 de totale rundveestapel in het Noorden en Westen met 16% is verminderd en in het Oosten en Zuiden met slechts 4%. Voor melk- en kalkkoeien is deze daling respectievelijk 22% en 16%. Tegenover deze daling van de rundveestapel staat een sterke groei van de schapenstapel met 56% in het Noorden en Westen en met 89% in het Zuiden en Oosten. De regiona-

le ontwikkelingen in de veestapel zijn dus relatief ongunstig voor de veemarkten in het Noorden en Westen.

3.3 Aanvoer op de veemarkt

De totale aanvoeren op de veemarkt vertonen een dalende lijn (tabel 3.3). Deze dalende lijn werd in de periode 1983-1986 enigzins afgezwakt door de versnelde uitstoot van melkvee tengevolge van de invoering van de superheffing. In de periode 1986-1989 ging de daling onverminderd door. Hierbij moet opgemerkt worden dat dit niet voor alle diersoorten geldt. De laatste jaren neemt de aanvoer van schapen en geiten toe, maar belangrijk minder dan de groei van de schapenstapel. In het kader van de varkenspestbestrijding worden er sinds 1977 alleen nog slachtzeugen en -beren via de markt verhandeld en geen biggen en andere gebruiksvarkens. Door contractproductie, schaalvergroting en grotere uniformiteit zijn slachtkalveren en slachtstieren nagenoeg van de markt verdwenen. Bovendien heeft de moeilijke hanteerbaarheid van de stieren een negatieve invloed op de aanvoer van deze dieren op een veemarkt.

Tabel 3.3 Marktaanvoer van de verschillende diersoorten (x1000 stuks) in 1980, 1983, 1986 en 1989 en de procentuele verandering daarin op langere en kortere termijn

Diersoort	Jaar				% verandering	
	1980	1983	1986	1989	1989/1980	1989/1986
Runderen	697	646	713	552	- 20,8	-22,6
Vette/gras- kalveren	97	69	61	42	- 56,7	-31,2
Nuka's	693	758	752	589	- 15,0	-21,7
Varkens	205	156	124	110	- 46,3	-11,3
Schapen	782	640	571	722	- 7,7	+26,4
Paarden	37	26	23	17	- 54,1	-26,1
Geiten	22	19	22	28	+ 27,3	+27,3
Totaal	2.503	2.314	2.266	2.060	- 17,7	- 9,3

Bron: GNV.

De in tabel 3.3 geschetste ontwikkeling geldt niet voor alle veemarkten in gelijke mate. In tabel 3.4 is een overzicht gegeven van de ontwikkeling in de totale aanvoer op de verschillende veemarkten op langere termijn en kortere termijn. Daaruit blijkt dat de aanvoer op enkele markten minimaal is geworden en dat er grote verschillen bestaan in de aanvoerontwikkeling op de onderscheiden markten.

Tabel 3.4 *Totale aanvoer (x1000 stuks) per veemarkt in 1980, 1983, 1986 en 1989 en de procentuele verandering daarin op langere en kortere termijn*

Veemarkt	Jaar				% verandering	
	1980	1983	1986	1989	1989/1980	1989/1986
Den Bosch	447	400	444	354	- 20,8	-20,3
Zwolle	402	352	355	343	- 14,7	- 3,4
Utrecht	258	252	257	275	+ 6,6	+ 7,0
Leiden	330	306	277	256	- 22,4	- 7,6
Leeuwarden	275	240	236	255	- 7,3	+ 8,1
Doetinchem	159	218	214	160	+ 0,6	-25,2
Furmerend	175	160	136	142	- 18,9	+ 4,4
Sneek	164	145	130	121	- 26,2	- 6,9
Groningen	172	176	160	115	- 33,1	-28,1
Schagen	52	34	26	24	- 53,8	- 7,7
Hoogeveen	17	13	10	6	- 64,7	-40,0

Bron: GNV.

In de periode 1980-1989 nam de aanvoer van de vijf grootste markten minder af (-13%) dan van de kleinere markten (-23%). Daarmee nam het aandeel van de vijf grootste markten toe van 70% in 1980 tot 72% in 1989. Leeuwarden, Furmerend en Utrecht hebben op korte termijn (1986-1989) als enige een stijging in de aanvoer weten te realiseren. Op wat langere termijn (1980-1989) geldt dit alleen voor Utrecht en Doetinchem. Voor een overzicht van de aanvoerontwikkeling voor de verschillende diersoorten per veemarkt wordt verwezen naar bijlage 4.

De aanvoer op de veemarkten varieert van week tot week. Dit houdt in dat de beschikbare capaciteit groter dient te zijn dan de gemiddelde wekelijkse aanvoer. Te grote capaciteit leidt echter tot onderbezettingsverliezen. Dit geldt vooral voor overkapte veemarkten met betere voorzieningen. Om een beeld te krijgen voor de veemarkt in het algemeen, zijn gewogen gemiddelde bezettingsgraden berekend. Het wegen van de bezettingsgraden op de verschillende veemarkten is gebeurd op basis van hun aandeel in de totale veemarktaanvoer van een bepaalde diersoort.

Gezien het bouwjaar van de meeste veemarkten, eind jaren zestig begin jaren zeventig, is het niet verwonderlijk dat de capaciteit aan de ruime kant is. Immers toen werd optimistischer tegen de ontwikkeling van de veestapel en de veemarktaanvoeren aangekeken. Een enigzins ruime capaciteit is ook nodig omdat de veehandel vooraf ruimte huurt. Iedere individuele veehandelaar genereert wekelijks een wisselende aanvoer, afhankelijk van het aantal dieren dat hij heeft kunnen kopen. Dit betekent dat de ene week zijn balie helemaal volstaat en de andere week misschien maar voor de helft.

Tabel 3.5 Gewogen gemiddelde bezettingsgraad op veemarkten voor de verschillende diersoorten

Diersoort	Bezettingsgraad
Runderen	0,51
Nuka's	0,53
Varkens	0,56
Schapen	0,60
Paarden	0,20

Slechts op vier veemarkten blijkt dat er soms sprake is van een volledige bezetting voor bepaalde diersoorten. Op de andere markten is er het gehele jaar sprake van, soms grote, overcapaciteit. Helaas is het niet zo makkelijk, gezien de ruimtelijke indeling en de veterinaire eisen, om dieren waarvoor een tekort aan capaciteit is te plaatsen bij dieren waar nog ruimte is. Ook dit noodzaakt tot het aanhouden van een zekere overcapaciteit per diersoort.

3.4 Leveranciers en afnemers van vee

De veehouders zijn uiteindelijk de leveranciers van slachten- en gebruiksvee voor de veemarkt en ook de afnemers van gebruiksvee. De veehouder gaat echter nog maar zelden naar de veemarkt om dieren te kopen of te verkopen. In de meeste gevallen treedt de veehandel op als schakel tussen veehouder en veemarkt. De veehouder heeft zich ook steeds meer gespecialiseerd in het houden van vee en laat de afzet ervan steeds meer over aan de daarvoor gespecialiseerde veehandel. Dit betekent dat de relatie veehouder-veehandelaar duidelijk gebaseerd moet zijn op vertrouwen. Dit vertrouwen is ook nodig gezien de toenemende behoefte aan zekerheid omtrent de herkomst van de dieren. Dit hangt samen met de vaak ernstige gevolgen van de insleep van dierziekten. Dit houdt in dat meestal niet de veehouder, maar de veehandelaar beslist of hij, rekening houdend met besmettingsrisico's, de veemarkt zal inschakelen of niet.

Het aantal veehouders loopt, zoals blijkt uit tabel 3.6, terug. Er is sprake van concentratie. Dit geldt niet voor het aantal veehouders met schapen en jongvee voor de mesterij.

Uit de veestapel en het aantal bedrijven kan het gemiddeld aantal aanwezige dieren per bedrijf worden berekend (tabel 3.7).

Tabel 3.6 Het aantal veehouderijbedrijven (x100 stuks) in 1980, 1983, 1986 en 1989 en de procentuele verandering op langere termijn en kortere termijn

Bedrijven met	Jaar				% verandering	
	1980	1983	1986	1989	1989/1980	1989/1986
Rundvee totaal:	875	803	732	664	- 24,1	- 9,3
waarvan:						
- melk- en kalkoeien	672	611	551	488	- 27,4	- 11,4
- mestkalveren	28	26	29	23	- 17,9	- 20,7
- jongvee voor mesterij	19	15	19	47	+147,4	+147,4
Varkens totaal	441	376	361	304	- 31,1	- 15,8
waarvan:						
- fokvarkens	25	20	18	14	- 44,0	- 22,2
Schape	226	204	199	235	+ 4,0	+ 18,1
Paarden	227	200	229	217	- 4,4	- 5,2

Bron: CBS.

Tabel 3.7 Ontwikkeling van het aantal dieren per bedrijf in de periode 1980, 1983, 1986 en 1989 en de procentuele verandering op langere en kortere termijn

Bedrijven met	Jaar				% verandering	
	1980	1983	1986	1989	1989/1980	1989/1986
Rundvee	60	67	70	72	+ 20,0	+ 2,9
- melk en kalf- koeien	35	41	42	39	+ 11,4	- 7,1
- mestkalveren	208	230	238	260	+ 25,0	+ 9,2
- jongvee voor mesterij	15	19	21	11	- 26,7	-47,6
Varkens	230	283	373	452	+ 96,5	+21,2
- fokzeugen	43	55	69	92	+114,0	+33,3
Schape	38	38	44	60	+ 57,9	+36,4
Paarden	3	3	3	3	+ 0,0	+ 0,0

Bron: CBS.

Ten gevolge van de superheffing is een verdergaande schaalvergroting in de melkveehouderij na 1986 achterwege gebleven. Veel melkveehouders hebben de beschikbaar gekomen produktieruimte opgevuld met schape of mestvee. Bij jongvee voor de mesterij

blijkt echter geen sprake te zijn van schaalvergroting, dit in tegenstelling tot de schapenhouderij. Dit hangt samen met het opzetten van kleine aantallen mestdieren op een groot aantal melkveehouderijbedrijven. Schapen zijn echter voor de meeste rundveehouderijbedrijven geen nieuwe produktietak, maar worden vaak traditioneel naast melkvee gehouden. Het aantal bedrijven met schapen is hierdoor minder toegenomen dan dat met mestvee. Schaalvergroting stimuleert in het algemeen het direct leveren van slachtdieren aan slachterijen en is derhalve nadelig voor de veemarkten.

De slachterijen (slachtende ondernemingen) en de exporteurs zijn de uiteindelijke afnemers van levend slachtvee. De slachterijen kopen steeds minder op de veemarkt. De grote, gespecialiseerde slachterijen richten zich meer op grotere gespecialiseerde producenten. Voor hen is de veemarkt steeds meer een plaats waar aanvullingsaankopen gedaan worden. Voor afnemers komt veemarkt Utrecht qua voorzieningenniveau op de eerste plaats.

Het aantal slachtingen van rundvee is sinds 1980 aanvaardig toegenomen van één miljoen dieren tot 1,25 miljoen in 1984. Het grote aantal slachtingen in dat jaar was voor een belangrijk deel het gevolg van de vergrote uitstoot uit de melkveestapel onder invloed van de ingestelde melkquotering. Daarna zijn de slachtingen verminderd tot ruim één miljoen stuks in 1989.

Het aantal runderslachterijen (slachtende ondernemingen) loopt voortdurend terug. In 1981 waren er 44 slachterijen die meer dan 5000 runderen per jaar slachtten. In 1989 waren dit er nog 34. Het aandeel van deze bedrijven in het totaal aantal runderslachtingen, circa 85%, is nauwelijks veranderd. De trend naar schaalvergroting komt eveneens tot uitdrukking in het gemiddeld aantal slachtingen per bedrijf. Dit is gestegen van 10.210 in 1981 tot 14.880 in 1987. De bedrijven slachtten in 1987 gemiddeld 46% meer runderen dan in 1981. Het aandeel van de grootste slachterijen (meer dan 20.000 slachtingen) in de totale runderslachtingen nam toe van 43% in 1981 tot 62% in 1987.

De ontwikkeling in het aantal slachtingen van kalveren is in grote lijnen te vergelijken met het beeld in de rundersector; 1,1 miljoen slachtingen in 1980, toenemend tot 1,28 miljoen in 1986, waarna een daling inzet tot één miljoen slachtingen in 1989. Het aantal kalverslachterijen (slachtende ondernemingen) met tenminste 10.000 slachtingen per jaar, is gedaald van tien in 1986 naar acht in 1989. Het gemiddeld aantal slachtingen van alle kalverslachterijen is toegenomen van 54.380 per bedrijf in 1981 tot bijna 100.000 in 1989.

In 1986 werd 97% van de varkens in Nederland geslacht door 113 slachterijen (slachtende ondernemingen). Het gemiddeld aantal slachtingen per bedrijf bedroeg circa 155.000 dieren per jaar. De 54 grootste slachterijen (met meer dan 10.000 slachtingen per jaar) hebben een aandeel van circa 95% van de totale varkensslachtingen in 1989 (gemiddeld 346.000 slachtingen per bedrijf). In 1970 waren er nog 234 slachterijen die gemiddeld circa 37.000 dieren per bedrijf slachtten.

Het aantal slachtingen van schapen en lammeren is na de piek in 1980, 790.800, gedaald tot 426.000 in 1986, waarna weer een lichte stijging optrad tot 524.000 in 1989. Hierbij moet vermeld worden dat de export van levende schapen en lammeren de laatste jaren is toegenomen. Deze slachtingen werden voor het grootste deel verzorgd door dertien bedrijven met meer dan 5.000 slachtingen in 1989. Hun aandeel in de slachtingen bedraagt 75%. Verder zijn er veel slaggers, 700 (LEI-mededeling 389), die zelf hun schapen slachten. Zij hebben echter slechts een aandeel van 15% (in 1986).

Het aantal paarden dat wordt geslacht is afgenomen van 17.000 in 1980 tot 9.200 in 1986. De meeste paarden worden geslacht door de 200 zelfslachtende slaggers die 68% van de paardeslachtingen verzorgen. De omvang van de binnenlandse slachtingen stelt weinig voor. Het meeste paardevlees wordt geïmporteerd.

De veehandel is een tussenschakel tussen vraag en aanbod van levende dieren, zowel bij transacties op de markt als bij transacties buiten de markt om. Voor hun bemiddeling krijgen zij meestal een bepaalde vergoeding (commissie). Gezien de ontwikkelingen van de veestapel, het aantal slachterijen en veehouderijbedrijven is het niet verwonderlijk dat het aantal veehandelaren gedaald is van 5.507 in 1980 tot 4.020 ingeschreven handelaren bij het Bedrijfschap voor de Handel in Vee in 1989. Ook hier is sprake van schaalvergroting.

Niet iedere handelaar handelt op de markt. Ongeveer 18% van de handelaren werkt uitsluitend buiten de markt om. Dit zijn voornamelijk handelaren in varkens, gevolgd door handelaren in runderen en nuka's. De veemarkten Den Bosch en Zwolle staan bovenaan qua aantal bezoekende veehandelaren. Voor de handel in schapen en paarden is Utrecht favoriet.

3.5 Invloeden op ontwikkelingen bij veemarkten

In de afgelopen jaren hebben zich een aantal ontwikkelingen voltrokken die van invloed zijn geweest op het functioneren van de veemarkt.

60-er jaren:

- ook voor veemarkten wordt besloten een vijf-daagse werkweek in te voeren;
- in de slachtvarkenssector wordt overgegaan op roepprijzen, gebaseerd op classificatie van geslachte dieren en directe levering;
- door opgelegde quarantainemaatregelen komt het exportvee niet meer op de markt.

70-er jaren:

- Rotterdamse veemarkt wordt opgeheven;
- veemarkten worden vernieuwd/aangepast;

- opkomst van opvangcentra voor nuka's;
- biggen moeten verdwijnen van de markt vanwege de varkenspest;
- hiermee samenhangend houden biggemarkten op te bestaan;
- FVV-regeling voor de weging van slachtrunderen wordt van kracht.

80-er jaren:

- aanvangstijden van de veemarkt zouden moeilijk kunnen worden verlaat in verband met de spitsuren;
- veemarkten gaan nationaal en Europees meer samenwerken. Hiermee willen zij onder andere bereiken dat er een nationaal- en zo mogelijk een EG-schema voor veemarktnoteringen ontstaat;
- Europ-classificatie systeem voor geslachte runderen wordt ingevoerd, een classificatie systeem voor geslachte schapen is in voorbereiding;
- het Den Bakker systeem voor de classificatie van levende slachtrunderen wordt ingevoerd;
- superheffing wordt ingevoerd waardoor de rundveestapel afneemt en de aanvoer van slachtrunderen tijdelijk toeneemt;
- veemarkten blijken nog steeds onder strenger veterinair toezicht te staan dan opvangcentra en verzamelplaatsen;
- veeveilingen ontstaan voor het tot waarde brengen van kwalitatief hoogwaardige fokdieren.

4. Toekomst van de distributiekolom levend vee

4.1 Op veehouderijniveau

De veehouders kopen en verkopen hun dieren nog maar zelden zelf op de veemarkt. Meestal wordt er gebruik gemaakt van een tussenpersoon in de persoon van een veehandelaar die de aan- en verkoop voor de veehouder verzorgt. Hij bepaalt of de dieren al dan niet op de markt worden ge- of verkocht.

Bij aankoop wordt meestal over de prijs onderhandeld, de zogenaamde vrije handel. Echter bij nuka's is meer sprake van handel waarvoor de tussenpersoon een bepaalde vergoeding ontvangt, de zogenaamde commissiehandel. Bij de verkoop van dieren is dit ongeveer vergelijkbaar. Hier ligt echter bij meer diersoorten, slachtkalveren, nuka's, mestbiggen, slachtzeugen en -varkens, de nadruk op commissie-handel.

De meeste veehouders komen dus nog maar weinig op de markt om te kopen of te verkopen. Zij beschouwen de markt meer als een contactplaats. Dit zal ook in de toekomst niet veranderen. Gezien het oordeel van de veehouders over het huidige functioneren van de veemarkt blijkt dat zij de veemarkt vooral zien als een extra afzetkanaal voor het verhandelen van levende dieren. Onafhankelijk van allerlei ontwikkelingen in de keten vinden zij zo'n concurrerend afzetkanaal belangrijk voor de prijsvorming. Er zijn echter maar weinig veehouders die hieraan consequenties verbinden voor hun eigen aan- en verkopen.

Op de veehouderijbedrijven zal de schaalvergroting verder voortzetten. Daarbij is een groei van de totale veestapel niet meer te verwachten. Dit betekent dat de dieren op minder bedrijven gehouden worden, waardoor het aanbod minder heterogeen wordt. Hierdoor wordt verzamelen en hergroeperen op de veemarkt minder noodzakelijk. Ook de angst voor besmettingsgevaar bij aankoop van gebruiksvee op de markt (onbekende herkomst) zal een negatieve invloed hebben op de omvang van de markthandel. In de toekomst zal door schaalvergroting en specialisatie op de veehouderijbedrijven nog meer gebruik gemaakt worden van een tussenpersoon die de dieren, al dan niet op de veemarkt, aan- en/of verkoopt. Hierdoor zal het aandeel van de commissiehandel toenemen.

4.2 Op slachterijniveau

De veemarkt speelt nog een belangrijke rol bij de inkoop van slachtkoeien, schapen en lammeren door slachterijen. Slachtstieren en slachtkalveren worden nog maar weinig via de markt verhandeld (respectievelijk circa 10% en circa 2%). Slachtvarkens, met uitzondering van een deel van de slachtzeugen, worden allemaal

buiten de markt om verhandeld. De import van slachtdieren door slachterijen moet gezien worden als aanvullingsaankopen. Deze importdieren worden vrijwel nooit via de veemarkt verhandeld.

Gezien de relatief lage bezettingsgraden bij slachterijen is er sprake en zal er in de toekomst sprake zijn van verdergaande sanering en concentratie. Dit resulteert in productie op grotere schaal en een toenemende inkoopmacht op slachterijniveau. Hierdoor wordt direct afnemen buiten de markt om aantrekkelijker, omdat de veehouderijbedrijven ook op grotere schaal gaan produceren.

Het belang van de veemarkt voor aankopen zal, gezien de ontwikkeling in het verleden, in de toekomst verder afnemen. Immers, verhandeling via de veemarkt betekent extra kosten. Bij een uniformere en grootschaligere productie is hergroepering op de veemarkt minder noodzakelijk en kan de uitbetaling goed plaatsvinden op basis van door PVV-regelingen geobjectiveerde criteria zoals weging en classificatie. Bovendien ontstaat er een toenemende behoefte aan herkenbaarheid in de keten. Gezien de hiervoor beschreven ontwikkelingen in de sector zal direct leveren toenemen. De import van slachtdieren zal niet of nauwelijks via de veemarkt gaan maar direct aan de slachterij worden geleverd. De veemarkt zal hierdoor nog meer een plaats voor aanvullingsaankopen worden, waar echter wel een richtprijs tot stand komt.

Gelet op het aantal weekmarkten voor slachtvee moet er volgens de slachterijen naar gestreefd worden dat er iedere dag "slechts" één markt is. Dit vergroot op die veemarkten de aanvoer en is gemakkelijker voor de inkoper van de slachterij. Of er nu wel of geen vrijdagmarkt moet zijn is nog niet echt duidelijk. Immers op vrijdag moet de slachterij beslissen of deze dieren dezelfde dag nog geslacht worden of niet. Wanneer de dieren pas maandag geslacht worden moeten zij of op de slachterij of op de veemarkt een weekend over kunnen staan. In de toekomst kan een dergelijke voorziening voor vrijdagmarkten belangrijk worden.

4.3 Op veehandelsniveau

De veehandel is zowel leverancier als afnemer van dieren. De veehandel bevindt zich in een omgeving die sterk aan het veranderen is. Er is zowel op veehouderij- als op slachterijniveau sprake van concentratie en/of verdergaande schaalvergroting. Wanneer er per transactie meer dieren ineens verhandeld worden, kan het hergroeperen en verzamelen van de dieren op de bedrijven plaatsvinden in plaats van op de markt. Hierdoor worden er minder transportkosten gemaakt omdat de dieren direct van leverancier naar afnemer vervoerd kunnen worden en niet eerst naar een veemarkt of andere verzamelplaats. Voor meer heterogene diergroepen als bepaalde groepen gebruiks- en slachtvee, zal de veemarkt een belangrijk kanaal blijven.

Een verdere daling van het aantal veehandelaren, de belangrijkste gebruikers van een veemarkt, zal gezien de ontwikkeling van de veestapel, het aantal veehouderijbedrijven en het aantal slachterijen onafwendbaar zijn. Dit betekent dat de handelsactiviteiten bij een kleiner aantal meer gespecialiseerde handelaren geconcentreerd zullen worden, die op grotere schaal zullen gaan opereren. Hun gebruikmaking van de veemarkt zal nog meer gebaseerd zijn op afwegen van kosten en baten.

De veehandel verwacht omtrent het gebruik van de veemarkt in de traditionele betekenis eerder een afname dan een toename. Er zal vaker gebruik gemaakt worden van andere, reeds bestaande afzetkanalen zoals directe levering, veilingen en distributie via opvangcentra en exportverzamelplaatsen. Hierdoor zal het aandeel van de traditionele veemarkt bij aan- en verkoop van dieren verder afnemen. Ook verwacht de veehandel dat hun aandeel in de aan- en verkoop van dieren meer onder druk zal komen te staan, omdat de schaalvergroting zal leiden tot kortere distributielijnen.

4.4 Op veemarktniveau

Ook de veemarkten zelf is gevraagd naar hun verwachtingen met betrekking tot de toekomst van de veemarkten (figuur 4.1).

Trefwoord	Ontwikkeling in de toekomst
Veemarktaanvoer	neemt af
Prijsvormingsfunctie voor slachtdieren	neemt toe
Prijsvormingsfunctie voor gebruiksdieren	blijft gelijk
Hergroeperingsfunctie voor slachtdieren	blijft gelijk
Hergroeperingsfunctie voor gebruiksdieren	blijft gelijk
Veemarktaanvoer tgv toen. herkenbaarheid	blijft gelijk
Aantal veehandelaren op de markt neemt af	
Aandeel veehandelaren bij aan- en verkoop	blijft gelijk
Aandeel commissiehandel bij aan- en verkoop	neemt toe
Aandeel directe leveringen bij aan- en verkoop	neemt toe

Figuur 4.1 De toekomst volgens de veemarkt zelf

Voor de grotere veemarkten ging het om de mening van de veemarkt-directeur, voor de kleinere om die van de marktmeester. Vanwege de eenduidigheid van de gegeven antwoorden is hierin geen differentiatie aangebracht.

De belangrijkste conclusie uit de figuur is dat de totale veemarktaanvoer naar verwachting zal verminderen. Een eventuele groei van de aanvoer van schapen en lammeren zal dus de afname bij andere diergroepen niet kunnen compenseren. Omdat de daling vooral wordt voorzien in de rundersector, zal dit, gelet op het huidige niveau van de markttarieven, een negatieve invloed hebben op het exploitatieresultaat van de veemarkten.

De verwachtingen omtrent 1992 verschillen sterk per veemarkt, afhankelijk van de ligging ten opzichte van de grens. Gezien de historisch gegroeide afzetkanalen in West-Duitsland, waar de veemarkten vrijwel verdwenen zijn, en België, waar de veemarktaanvoeren ook onder druk staan, is het nog maar de vraag of na 1992 een toenemende aanvoer van dieren uit die landen te verwachten is.

De veemarkten gaan er vanuit dat het belang van hun hergroeperings- en prijsvormingsfunctie in de toekomst gelijk blijft. Er wordt zelfs een toename van de betekenis van de prijsvormingsfunctie voor slachtdieren verwacht. Echter, uit de gevoerde gesprekken met veehouders en slachterijen is gebleken dat zowel gebruiks- als slachtvee in steeds grotere mate buiten de markt om verhandeld zullen worden. Dit ligt meer in de lijn der verwachting. Wanneer de verwachte afname van het aantal veehandelaren gecombineerd wordt met een verwachte toename van de commissiehandel en de directe leveringen zal het uiteindelijke resultaat voor de veemarkt sterk negatief zijn. Bij commissiehandel wordt immers steeds meer direct geleverd aan de uiteindelijke afnemer.

4.5 Invloed EG en nationaal beleid

De EG beoogt vrij handelsverkeer tussen de lidstaten. Liberalisering houdt echter grote risico's in. Het meest in het oog springend is hierbij het risico van insleep van besmettelijke dierziekten, waardoor de gezondheid van mens en dier bedreigd kan worden. Dit betekent dat de regelingen op dit terrein moeten worden geharmoniseerd. Hierdoor zal de positie van de veemarkten onder druk komen te staan. Immers, op de veemarkt worden dieren van verschillende herkomst aangevoerd.

Ten aanzien van transport van levende dieren worden eveneens EG-maatregelen voorbereid. Bescherming van het dierenwelzijn tijdens het vervoer zal naar verwachting een vrij centrale plaats krijgen in de ontwerpregelingen. Dit betekent dat de beladingsnormen en de voorschriften inzake voederen en drinken verscherpt zullen worden, wat hogere kosten tot gevolg heeft.

Sinds juni 1982 gebeurt de prijswaarneming in de *rundvlees*-sector ten behoeve van Brussel niet meer uitsluitend op basis van de noteringen van de referentiemarkten Den Bosch, Leiden en Zwolle. Op wens van de EG wordt hiervoor tevens de prijs van geslachte runderen, gebaseerd op het EUROP-classificatie systeem, gebruikt. Om aan de bezwaren van de EG inzake betrouwbaarheid van de slachtveenoteringen van de veemarkt tegemoet te komen, werd door de heer Den Bakker een nieuw beoordelingssysteem voor levende slachtrunderen ontworpen. Dit sluit beter aan op ontwikkelingen in de EG-markt, gelijk het EUROP-systeem. Bij PVV-verordening is het systeem bindend verklaard voor classificatie van levende runderen. De Europese Commissie heeft eveneens besloten om het nieuwe systeem toe te passen voor de Nederlandse rundvleesnotering. Hiermee is de zogenaamde parallelle prijswaarneming voorlopig gewaarborgd. Voor interventiemaatregelen wordt uitsluitend de op het EUROP-schema gebaseerde prijswaarneming gehanteerd.

De prijswaarneming in de *varkens*sector ten behoeve van het EG-beleid vindt uitsluitend plaats op basis van de SEUROPE-classificatieresultaten voor geslachte varkens. De noteringen op de veemarkten hebben hiervoor geen betekenis meer, omdat er alleen nog slachtzeugen en -beren worden aangevoerd.

De marktverordening voor *schapen* voorziet in een jaarlijks vast te stellen basisprijs voor geslachte dieren en een premie- en interventieregeling ter ondersteuning van het inkomen van producenten. Het niveau van de premie hangt direct samen met het berekende marktprijsniveau in een land en de omvang van de stapel. Echter, de in de verschillende landen waargenomen prijs heeft geen betrekking op dezelfde kwaliteiten en gewichten. Hierdoor is een objectievere kwaliteitsbeoordeling gewenst. Het EG-classificatiesysteem voor karkassen maakt dit in principe mogelijk, maar is door het PVV nog niet van toepassing verklaard voor Nederland. Belangrijk is dat de veehandel en veemarkten hierop inspelen met naar kwaliteit en gewicht gedifferentieerde noteringen, vergelijkbaar met het Den Bakker systeem.

Met ingang van het melkjaar 1984/85 is de beschikking superheffing van kracht geworden. Dit betekende voor Nederland dat de melkafleveringen ten opzichte van 1983 met 6,5% dienden te worden verlaagd. In de volgende jaren is het Nederlandse contingent nog verder verlaagd. De superheffing heeft niet alleen zijn uitwerking op de zuivelproductie gehad maar ook op de omvang van de melkveestapel. Deze is afgenomen en de hierdoor vrijgekomen ruimte op de veehouderijbedrijven is opgevuld met schapen of jongvee voor de mesterij.

De rundveestapel is dus niet alleen verminderd, maar ook veranderd van samenstelling. Zo is het aandeel van koeien in het totale aantal runderslachten verminderd van 69% in 1980 tot 63% in 1988. Dit zal naar verwachting in het jaar 2000 niet meer dan 43% zijn. Het aandeel van stieren nam toe van 17% in 1980 tot 28% in 1988 en wordt voor het jaar 2000 geschat op 40%. Omdat

maar 10% van de stieren via de markt wordt verhandeld, zullen de veemarktaanvoeren van slachtrunderen hierdoor sterk verminderen.

Binnen het kader van de EG-regelgeving kunnen de lidstaten eigen accenten leggen. Om dierziekerisico's te vermijden wordt er momenteel gewerkt aan een nationaal plan voor de gezondheidszorg voor dieren. Dit betekent een sluitende identificatie en registratie van dieren met behulp van chips en automatiseringstechnieken. Voor de varkenshouderij is dit in een proefstadium, dat overigens nog minstens twee jaar zal vergen. In de keten is een toenemende behoefte aan herkenbaarheid. Hieraan is tegemoet gekomen in de vorm van het nu nog experimentele IKB-project. Dit betekent garanties omtrent de herkomst van dieren en hun productieomstandigheden.

Gezien de huidige mest- en milieuproblematiek moeten maatregelen omtrent de omvang van de veestapel niet uitgesloten worden. Deze maatregelen zullen betrekking hebben op de intensieve veehouderij, varkens en mestkalveren. De veemarktaanvoeren zullen hierdoor nauwelijks worden getroffen.

4.6 Scenario's met betrekking tot de aanvoer op veemarkten

Het doel van de op basis van een aantal te verwachten ontwikkelingen voor veemarkten opgestelde scenario's is het geven van een gebied waarbinnen de aanvoeren in het jaar 2000 zullen liggen. Hiervoor zijn drie scenario's opgesteld waarbij door twee scenario's de boven- en ondergrens voor de ontwikkeling van de aanvoer wordt weergegeven. Verder is er nog een derde scenario opgesteld dat tussen deze onder- en bovengrens inzit.

Het opstellen van de toekomstscenario's voor de veemarktaanvoer is gebeurd tegen de achtergrond van de ontwikkelingen in de omgevingsfactoren van de veemarkt.

De positie van de veemarkten is afhankelijk van:

1. de bereidheid van partijen die vee wensen te kopen en verkopen om van de markt gebruik te maken;
2. min of meer autonome ontwikkelingen in de samenleving en in de produktieketen;
3. beleid van overheden van gemeentelijk tot en met EG-niveau.

De ontwikkeling van de toekomstige veemarktaanvoer zal worden bepaald door een aantal thema's die de omvang van de veestapel en het aandeel van de markten in de distributie van vee beïnvloeden. Daarbij is aangenomen dat de kwantitatieve consumptieve vraag naar vlees en zuivelprodukten in de EG niet behoort tot de omgevingsinvloeden die bepalend zijn voor de toekomstige omvang van de Nederlandse produktie en veemarktaanvoeren. Er wordt van uitgegaan dat de Nederlandse concurrentiepositie gelijk blijft waardoor alles wat geproduceerd wordt ook kan worden afgezet. Wel is er effect te verwachten van de ontwikkeling van de vraag in kwalitatieve zin. Dit aspect is meegenomen in het hieronder genoemde aandachtspunt 4.

Bij het opstellen van de scenario's is rekening gehouden met omgevingsfactoren waarvan op dit moment is te voorzien dat ze van invloed (zullen) zijn op de veemarktaanvoeren. Deze factoren, die in overleg met de begeleidingscommissie van deskundigen zijn gekozen, zijn:

1. zuivelquotering;
2. vervoersnormen voor dieren;
3. schaalvergroting in toeleverende en afnemende sectoren;
4. herkenbaarheid produkt door de keten heen;
5. internationalisering veehandel;
6. ontwikkelingen in arbeidstijden;
7. ziektenpreventie;
8. mest- en milieuproblematiek.

ad. 1 effecten zuivelquotering op veemarktaanvoer:

In feite is de zuivelquotering het enige thema waarbij met enige mate van zekerheid gekwantificeerde uitspraken kunnen worden gedaan over de toekomstige omvang van de rundveestapel.

Indien de quotering blijft gehandhaafd op het huidige niveau, wordt een teruggang in het aantal melk- en kalfkoeien verwacht tot 1,6 miljoen dieren in het jaar 2000. Dit houdt in dat de totale rundveestapel ten opzichte van 1988 met 13% zal verminderen. De industrie heeft een hormoonpreparaat ontwikkeld (B.S.T.) dat de melkgift per koe sterk kan stimuleren. Toepassing ervan zou bij ongewijzigd quoteringsniveau derhalve leiden tot een nog verdere inkrimping van de veestapel. Aangenomen is dat B.S.T. tot het jaar 2000 (nog) niet zal worden gebruikt vanwege te verwachten weerstanden bij de consument. Verder is aangenomen, dat het importsaldo van nuchtere kalveren en ander jongvee voor

Tabel 4.1 Ontwikkeling rundveestapel bij handhaving huidige quotering (x 1000 stuks)

Diersoort	1988	2000
Totale rundveestapel	4710	4087
waarvan:		
- melk- en kalfkoeien	1971	1600 a)
- vr.jongvee 1 jr en ouder	803	650 b)
- jongvee jonger dan 1 jr	721	585 b)
- stieren 1 jr en ouder	40	52 d)
- mestkalveren	619	600 b) c)
- ander jongvee vd mesterij	484	500 b) c)
- mest-, weide-, zoogkoeien	72	100 d)

a) LEI-mededeling 379; b) In dezelfde verhouding als de daling bij melk- en kalfkoeien; c) Inclusief extra importsaldo van 200.000 kalveren t.o.v. 1988; d) Schatting.

de mesterij met 200.000 stuks zal toenemen, hoewel ook andere landen worden geconfronteerd met een geringer aanbod van kalveren. Gezien de recente ontwikkelingen in de import van kalveren, waaronder nu ook Oost-Europa, lijkt het erop dat deze extra invoer kan lukken. In de uitwerking van de scenario's is er vanuit gegaan dat dit laatste mogelijk is. Zo niet, dan zou de rundveestapel dalen met 18%. De rundveestapel zal zich bij deze aannames ontwikkelen zoals in tabel 4.1 is weergegeven.

In 1988 is de veemarktaanvoer in de rundersector 1.285.000 dieren. Op grond van de bij de huidige quotering te verwachten rundveestapel, zijn dan, bij een ongewijzigd veemarktaandeel in de distributie van binnenlandse dieren, in het jaar 2000 de volgende aanvoeren te verwachten.

Tabel 4.2 Marktaanvoer rundersector

Marktaanvoer runderen	1988	2000
Totaal	1285.000	1057.000
Nuka's	622.500	505.000 a) b)
Gras- en vette kalveren	46.000	37.000 b)
Slachtkoelen en -vaarzen	411.000	334.000 b)
Slachtstieren	31.000	39.500 c)
Gebruiksrunderen	174.500	141.500 b)

a) Volgens het PVV zijn de aangekochte nuka's voor de mesterij voor 49% afkomstig van de veemarkt, voor 36% van opvangcentra en is 15% geïmporteerd (1987). Voor het jaar 2000 is een zelfde verhouding aangenomen. Aangenomen is dat de extra import van 200.000 nuka's in het jaar 2000 niet via Nederlandse markten zal worden afgezet; b) In dezelfde verhouding als de daling bij melk- en kalkoelen; c) Volgens een prognose van het CAD-RSP zullen er in het jaar 2000 395.000 stieren worden geslacht. Er is aangenomen dat deze ook dan voor 10% via de veemarkt zullen worden afgezet.

Er zijn drie verschillende scenario's uitgewerkt:

1. optimistisch scenario met internationaal verhandelbare quota en ongewijzigd aandeel veemarkt:
 - aanvoer rundersector herstelt zich op niveau 1988: 1285.000 dieren;
2. nul-scenario met handhaving huidige quotering per land en ongewijzigd marktaandeel:
 - marktaanvoer rundersector daalt tot 1057.000 dieren (-/-18%);
3. pessimistisch scenario met handhaving quotering per land, maar verruimd met 2% en verlies aandeel veemarkt bij volwassen runderen met 10%:
 - marktaanvoer rundersector daalt tot 1001.000 dieren (-/-22%).

De ontwikkelingen in de stapel en marktaanvoeren van de schapensector hangen samen met de melkquotering en de prijsontwikkeling. Wanneer de opbrengst van schapen verder onder druk komt te staan, zal het voor de veehouder aantrekkelijker worden om vleesrundvee te houden. Bij handhaving van de quotering mag worden gerekend met een verdere groei van de schapenstapel; verruiming van de quota zal vanwege het hogere saldo in de melkveehouderij leiden tot verdringing van schapen door melkkoeien. De gehanteerde aantallen schapen in de scenario's zijn overigens omgeven met een aantal onzekerheden. Op grond van de gewijzigde schapenmarktordering wordt de oolpremie gekoppeld aan de omvang van de schapenstapel. Of, en zo ja in welke mate dit de schapenstapel zal beïnvloeden, is moeilijk te voorzien. In de scenario's is er vanuit gegaan dat er geen invloed zal zijn op de omvang van de stapel. Op basis van de aannames ten aanzien van de zuivelquotering, is de volgende schatting gemaakt.

Tabel 4.3 Ontwikkeling schapenstapel en marktaanvoer (x 1000 stuks), gekoppeld aan scenario's in de rundersector

Jaar	Schapenstapel	Marktaanvoer	
		totaal	(in % stapel)
1983	772	640	83
1985	814	585	72
1987	985	663	67
1988	1169	686	59
1989	1405	722	51
2000 - 1 *)	1100	561	51
- 2	1850	944	51
- 3	1700	697	41

*) 1= optimistisch runderscenario; 2= nul-scenario rundersector; 3= pessimistisch runderscenario, d.w.z. verruiming quota met 2% en verlies aandeel veemarkt bij volwassen runderen en bij schapen met 10%.

Tenslotte zijn overeenkomstige effecten geschat voor de geitensector.

ad. 2 effecten vervoersnormen op veemarktaanvoer.

Bij het binnenlands vervoer van levende dieren is thans nog 303 kg varkens per m² vloeroppervlakte toegestaan en bij export 263 kg.

Het beleidsvoornemen van de EG is deze normen terug te brengen tot 235 kg of zelfs tot 200 kg. De gevolgen voor de marktaanvoeren van varkens zullen beperkt zijn. Bij scenario 1 is

uitgegaan van 235 kg varkens en bij scenario 2 van 200 kg varkens per m² laadoppervlakte. In scenario 3 is tevens rekening gehouden met de voorstellen van de Raad van Europa voor scherpere normen bij andere diersoorten, met uitzondering van schapen en geiten.

Scherpere transportnormen betekenen in principe hogere vervoerskosten. Bij internationaal vervoer over grote afstanden zal men streven naar een nog grotere transportefficiëncy, maar voor het kleinschaliger binnenlands vervoer zijn de mogelijkheden op dit terrein beperkter. Hierdoor zal men gaan streven naar kortere transportlijnen met een geringer aantal malen laden en lossen. Dit zal negatieve gevolgen hebben voor de marktaanvoeren, omdat verhandeling via de veemarkt een keer extra laden en lossen met zich meebrengt.

Deze effecten zijn als volgt ingeschat:

- scenario 1 varkens - 2%
- scenario 2 varkens - 4%
- scenario 3 varkens - 4%
- runderen - 4%
- paarden - 4%

ad. 3 Schaalvergroting

Schaalvergroting gaat al jarenlang samen met verminderde veemarktaanvoeren. Sectoren als de kalfsvleesproductie en de stier vleesproductie kenmerken zich zowel in de primaire fase als op slachterijniveau door een relatief grote schaalomvang en rechtstreekse levering vanaf het boerenbedrijf naar de slachterij. De veehandel kan hierbij betrokken blijven, maar de veemarkt wordt er meer en meer door uitgeschakeld. Dit is ook het geval in andere EG-lidstaten. Gelet op de sterke uitbreiding van de schapenstapel en de voorgenomen bouw van een grote gespecialiseerde slachterij annex uitsnijderij, zal het schaaffect in de komende jaren tot uitdrukking komen in een vermindering van de veemarktaanvoeren in de rundvee- en schapensectoren. Aangenomen is dat de schaaffecten op de omvang van de veemarktaanvoer van varkens zijn uitgewerkt.

Scenario 1 gaat uit van een schaalvergrotingseffect van 10% verminderde aanvoer bij runderen en schapen. Bij scenario 2 en 3 is uitgegaan van een schaaffect van -13%.

ad. 4 Herkenbaarheid in keten

Afnemers wensen in toenemende mate een betere herkenbaarheid door de keten heen teneinde te kunnen voldoen aan de wensen van de consument. Een geringer aantal schakels in de kolom vergemakkelijkt de controle op de herkomst en maakt terugvertaling van bijvoorbeeld informatie over de slachtkwaliteit beter mogelijk (IKB). Verwacht moet worden dat hierdoor de veemarkt in mindere mate zal worden ingeschakeld. In de uitgewerkte scenario's is er

vanuit gegaan dat de effecten op de veemarktaanvoeren beperkt zullen blijven tot de runder- en schapensector, met name nuka's, slachtstieren en -vaarzen en slachtlammeren. Voor afgemelken koeien is hiervan geen effect te verwachten. In de verschillende scenario's is een vermindering van de aanvoer in de runder- en schapensector met 1, 2 en 3 respectievelijk 2, 4 en 6% aangenomen.

ad. 5 Internationale handel (1992)

De veemarkten zouden in principe kunnen profiteren van een gemakkelijker grensverkeer na 1992. Hierbij passen een aantal kanttekeningen.

In de eerste plaats heeft men in het buitenland eigen afzetkanalen. De bereidheid om in de plaats daarvan Nederlandse veemarkten in te schakelen wordt - mede gelet op de kosten - niet groot geacht. In de tweede plaats heeft Nederland alleen maar behoefte aan (nuchtere) kalveren en slachtrunderen. Slechts een gering deel hiervan zal worden verhandeld via de markt, omdat de sortering en hergroepering worden gedaan op de plaats van aankoop. Tenslotte zal de import (en derhalve ook de inschakeling van Nederlandse veemarkten) hangen van de aangenomen scenario's bij de zuivelquotering.

In samenhang met de aangenomen ontwikkelingen in de melkveestapel gaat scenario 1 uit van een positief effect van 1% op de marktaanvoer in de rundersector, scenario 2 en 3 van 2%.

ad. 6 Arbeidstijden

De arbeidstijden in de sector zijn lang en zullen dit ook blijven bij de huidige aanvangstijden van de markten. Voor de nieuwe generatie boeren en handelaren kan dit in toenemende mate bezwaarlijk worden. In combinatie met de geconstateerde passiviteit van de veehouders ten aanzien van het verhandelen van hun dieren via de veemarkt, moet hiervan een drukkend effect op de marktaanvoeren worden verwacht. Andere aanvangstijden zijn echter vaak bezwaarlijk voor de kopers op de markt.

In de scenario's is uitgegaan van een effect op de aanvoeren van respectievelijk 0%, -2% en -4%.

ad. 7 Ziektenpreventie

Nederland is door de sterke gerichtheid op export van vee en vlees bijzonder gevoelig voor de risico's van besmettelijke dierziekten. Er worden thans wetsvoorstellen tot wijziging van de Veewet en voor een Gezondheids- en Welzijnswet der dieren voorbereid.

In dit kader zal een systeem van individuele dieridentificatie en dierregistratie worden ingevoerd via een geautomatiseerd systeem met afleesapparatuur (I+R-regeling). De benodigde inves-

teringen zullen moeten worden afgewogen tegen het toekomstperspectief van de afzonderlijke veemarkten. Verwacht mag worden dat de concentratie van markten er door wordt versneld.

Aangenomen is dat de serviceverlening door de markten aan de veehandel zal opwegen tegen een eventuele verhoging van het marktgeld. Dit betekent dat in geen der scenario's een teruggang in de marktaanvoeren wordt voorzien op grond van maatregelen in de sfeer van het preventieve dierziektebeleid. Dit is onder voorwaarde dat de snelheid waarmee kan worden gewerkt voldoende is.

ad. 8 Mest- en milieuproblematiek

In het kader van de terugdringing van de verzuring en de overbemesting zijn een aantal beleidsmaatregelen in voorbereiding. Mogelijk worden vanaf 1991 ook ander diersoorten, waaronder schapen en geiten, onder de mestwetgeving gebracht. Verder neemt de druk op produktievermindering in de intensieve veehouderij toe.

Gelet op de recente ontwikkelingen is het mogelijk dat wordt besloten tot een volumebeleid waarbij de veestapel dient te worden ingekrompen. Aangezien er thans nog weinig of niets bekend is over het niveau van een eventuele inkrimping, moeten de gehanteerde percentages worden gezien als indicaties. Dit is als volgt in de scenario's verwerkt.

In scenario 1 is aangenomen dat de veestapel niet zal worden ingekrompen. Scenario 2 veronderstelt 5% reductie van de schapen- en geitenstapel en 10% vermindering van varkensstapel. In scenario 3 is een reductie aangenomen van 5% van de rundveestapel (mestkalveren en -stieren), 10% van de schapen- en geitenstapel en 20% vermindering van de varkensstapel. Door het relatief geringe aandeel van de veemarkten in de distributie van de in dit verband meest bedreigde diergroepen zijn de effecten voor de veemarktaanvoer gering, namelijk 1% aanvoervermindering van schapen en geiten en 2% minder varkens in scenario 2, respectievelijk 2% en 4% minder in scenario 3.

In tabel 4.4 zijn de effecten van de aangenomen omgevingsvariabelen op de omvang van de veemarktaanvoeren per scenario gekwantificeerd voor de verschillende diergroepen. Vervolgens zijn de effecten van de afzonderlijke omgevingsfactoren getotaliseerd.

Tabel 4.4 Effecten *) van de verschillende maatregelen en scenario's op veemarktaanvoeren (x1000) in het jaar 2000

Diersoort (tussen haakjes aanvoer 1988)					
	runderen (1.285)	schapen (670)	varkens (130)	paarden (18)	geiten (28)
1. Zuivelquotering:					
- scenario 1	0	- 109	0	0	- 3
- scenario 2	- 228	+ 274	0	0	+ 7
- scenario 3	- 284	+ 27	0	0	+ 4
2. Vervoersnormen:					
- scenario 1	0	0	- 3	0	0
- scenario 2	0	0	- 5	0	0
- scenario 3	- 40	0	- 5	- 1	0
3. Schaalvergroting:					
- scenario 1	- 129	- 56	0	0	0
- scenario 2	- 137	- 123	0	0	0
- scenario 3	- 130	- 90	0	0	0
4. Herkenbaarheid in keten:					
- scenario 1	- 13	- 11	0	0	0
- scenario 2	- 21	- 38	0	0	0
- scenario 3	- 30	- 42	0	0	0
5. Internationale handel:					
- scenario 1	+ 13	0	0	0	0
- scenario 2	+ 21	0	0	0	0
- scenario 3	+ 20	0	0	0	0
6. Arbeidstijden:					
- scenario 1	0	0	0	0	0
- scenario 2	- 21	- 18	- 3	- 0	- 1
- scenario 3	- 40	- 28	- 5	- 1	- 3
7. Ziektenpreventie:					
- scenario 1	0	0	0	0	0
- scenario 2	0	0	0	0	0
- scenario 3	0	0	0	0	0
8. Mest- en milieu-problematiek:					
- scenario 1	0	0	0	0	0
- scenario 2	0	- 9	- 1	0	- 0
- scenario 3	0	- 14	- 5	0	- 1
Totale aanvoer-reductie/toename:					
- scenario 1	- 129	- 176	- 3	0	- 3
- scenario 2	- 386	+ 85	- 9	- 0	+ 6
- scenario 3	- 504	- 147	- 16	- 1	+ 1

*) In bijlage 5 zijn de gecumuleerde effecten weergegeven.

5. Conclusies strategieën en aanbevelingen

5.1 Conclusies

De veemarkten opereren in een sterk veranderende omgeving. De invloed van overheden op productieomvang, produktiewijze en distributie van vee wordt steeds groter. Concentratie en schaalvergroting hebben ertoe geleid, dat het gebruik van de markt als aan- en verkoopkanaal door de primaire producenten minimaal is geworden. Om dezelfde redenen is het aantal kopers van slachtvee sterk verminderd. De beslissing of de markt zal worden ingeschakeld als distributiekanaal wordt derhalve niet meer genomen door de boeren, maar door een veel kleiner aantal veehandelaren en inkopers van slachtdieren. Dit houdt in, dat er veel minder kopers en verkopers op de veemarkten zijn dan voorheen. Te verwachten is, dat het aantal gebruikers verder zal verminderen.

Onder invloed van krappe marges wordt gezocht naar verkorting van de distributieketen van vee. Daarnaast worden er door afnemers in toenemende mate eisen gesteld ten aanzien van de constante kwaliteit en herkenbaarheid van het eindprodukt. Binnen een aantal diergroepen is hierdoor meer uniformiteit gekomen en is de hergroeperingsfunctie van de veemarkt voor die betreffende groepen vrijwel overbodig geworden. Tenslotte is een deel van de veemarktaanvoeren overgenomen door nieuwe gespecialiseerde concurrenten als overnameplaatsen voor nuchtere kalveren en exportverzamelplaatsen voor varkens en schapen.

Tabel 5.1 Overzicht effect scenario's op veemarktaanvoeren (procentuele verandering van aanvoer in 2000 in vergelijking met 1988)

Sector	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
Rundveesector	- 10 %	- 30 %	- 39 %
Schapensector	- 26 %	+ 13 %	- 22 %
Varkenssector	- 2 %	- 7 %	- 12 %
Paardensector	-	- 2 %	- 8 %
Geitensector	- 12 %	+ 20 %	+ 2 %

Als gevolg van deze ontwikkelingen staat de positie van de veemarkten onder druk en geven de aanvoeren een structureel dalende tendens te zien. Er mag blijkens de scenario's niet worden verwacht, dat de druk vanuit de omgeving op de positie van de markten zal verminderen.

De scenario's voor de veemarktmarktaanvoer geven de grenzen aan waarbinnen de aanvoer zich zal ontwikkelen bij een ongewijzigd beleid van veemarktdirecties. Het beeld dat hieruit voor het jaar 2000 naar voren komt is somber (tabel 5.1).

De centrale conclusie uit het onderzoek is, dat de veemarktaanvoeren zullen verminderen. De afname in de rundersector onder invloed van de zuivelquotering zal niet worden gecompenseerd door de toename van het aantal schapen en slachtrunderen.

De exploitatie van de veemarkt wordt voor een groot deel gerealiseerd via de inning van marktgelden. Dit betekent dat de te verwachten vermindering van de marktaanvoeren bij ongewijzigd beleid tot een sterke vermindering van de inkomsten uit marktgelden zal leiden (tabel 5.2).

Tabel 5.2 Effect scenario's op de inkomsten uit marktgelden op basis van de huidige tarieven

Jaar	Veemarktaanvoer		Raming inkomsten uit marktgelden	
	aantal	afname	bedrag	afname
1988	2.131.000		12.200.000	
2000:				
- scenario 1	1.820.000	- 15 %	10.900.000	- 11 %
- scenario 2	1.830.000	- 14 %	9.400.000	- 23 %
- scenario 3	1.460.000	- 31 %	8.000.000	- 34 %

Gelet op deze financiële aderlating zijn adequate beleidsmaatregelen noodzakelijk voor een gezonde ontwikkeling van de veemarkten.

De grootste bedreigingen gaan uit van de vermindering van de veestapel, de concurrentie van andere afzetkanalen en van het maar een zeer beperkt deel van de week in gebruik zijn van de meeste veemarkten.

De noodzakelijke inspanningen om het perspectief voor de veemarkten te verbeteren zijn enerzijds gericht op het verlagen van de kosten via een structurele verbetering van de beschikbare capaciteit.

Anderzijds is een verbetering mogelijk via een verhoging van de mate waarin de beschikbare faciliteiten worden benut.

De veemarkten staan hierbij voor strategische keuzes om via afstoten of opnemen van activiteiten te groeien naar een veemarktstructuur die perspectief biedt.

5.2 Strategieën

Niet elke veemarkt zal in staat zijn alle mogelijkheden te benutten. Bij het maken van een keuze moet men rekening houden met de eigen specifieke sterkten en zwakten. Om deze redenen worden in paragraaf 5.2.1 tot en met 5.2.3 een aantal scenario's van "ideaal complexen" ontwikkeld, die synergie opleveren en concurrerend zijn op de markt (verbreding en concurrentie). In andere bewoordingen is hierbij enerzijds uitgegaan van maatregelen die moeten leiden tot de veemarkt van de toekomst, maatregelen die elkaar bovendien versterken. Anderzijds wordt dan tevens aangegeven welke typen markten geen toekomst meer hebben (buiten gebruik stellen).

Uitgangspunten voor de door te voeren sanering zijn de volgende strategische opties:

- verbeteren concurrentiepositie ten opzichte van andere afzetkanalen;
- verbreden functies hetzij in de produktiekolom van vee, hetzij daarbuiten;
- afbouw noodlijdende capaciteit.

Deze strategische opties worden in de volgende subparagrafen van dit hoofdstuk verder uitgewerkt.

5.2.1 Verbetering van de concurrentiepositie

De structurele daling van de veemarktaanvoer kan worden afgezwakt door de concurrentiepositie van de veemarkten ten opzichte van alternatieve afzetkanalen (opvangcentra, verzamelplaatsen, veilingen en directe afzet) te verbeteren. Dit is te bereiken door enerzijds verlaging van de kosten en anderzijds verbetering van de geboden service.

Een basisvoorwaarde voor het doorvoeren van deze strategie is het hebben of kunnen verkrijgen van een zodanig grote aanvoer, dat de markt aantrekkelijk is voor kopers met uiteenlopende wensen. Alleen op die manier kan op een markt elk dier tot waarde worden gebracht en is er sprake van efficiënte en effectieve prijsvorming en doorstroming.

Op het gebied van de *kosten* is van belang, dat:

- de tarieven in relatie tot de baten staan. Het kosten/batenaspect is cruciaal voor de concurrentiepositie van de veemarkten. Gebruikers noemen als nadeel van de veemarkt immers de hoge kosten. Dit maakt een voortdurende aandacht voor de efficiëncy van verhandeling noodzakelijk. Het gaat immers niet alleen om de markttarieven, maar ook om de snelheid van aan- en afvoer en verhandeling (zie ook efficiënte handeling). Om de grotere aanvoerders vast te houden, moet worden gezien of een grotere aanvoer gepaard gaat met lagere gemid-

- delde kosten. Dit zou een *differentiatie van de tarieven* naar het aantal tegelijk aangevoerde dieren rechtvaardigen;
- voor alle plaatsen waar dieren van verschillende herkomst bij elkaar komen, moeten *dezelfde veterinaire eisen* worden gesteld. Daarbij is ook van belang, waarop het veterinaire toezicht zich richt. Het dient namelijk alle voor kopers risico opleverende ziekten te omvatten, zeker bij gebruiksvee.

Bij de *baten* gaat het om de volgende aspecten:

- *Efficiënte handling.*
Voor een snelle efficiënte handling van de dieren is het noodzakelijk het aantal auto's dat tegelijk kan laden en lossen te vergroten. Ook moet onnodig lopen met de dieren worden vermeden. Het lossen en laden moeten dus dicht bij de standplaatsen kunnen gebeuren. Een indeling zoals die van de nieuwere Franse markten kan hierbij als voorbeeld dienen. In dit kader moet ook aandacht worden besteed aan de stroefheid van de vloer en de ligging van de markt. De markt moet zodanig gelegen zijn, en/of op een zodanig tijdstip worden gehouden, dat stremmingen op af- en aanvoerwegen tot de hoge uitzonderingen behoren.
- *Afreesapparatuur.*
In het kader van de ontwikkeling van I en R systemen kunnen de veemarkten hun service verhogen door te investeren in afreesapparatuur. Daardoor zou de administratie ten gevolge van het opdelen en samenstellen van groepen dieren sterk worden vereenvoudigd.
- *Transparante noteringen.*
Aanbieders en kopers van vee hechten veel belang aan bruikbare veemarktnoteringen. Dit stelt eisen aan de representativiteit en vergelijkbaarheid met andere markten. Hiervoor is een scherpere produktdefiniëring noodzakelijk. Bij noteringen van slachtrunderen is dit gerealiseerd, maar ook bij slachtschapen en lammeren, nuchtere kalveren, slachtzeugen en gebruiksvee is meer duidelijkheid gewenst. Daarnaast zou de helderheid van de prijsvorming gediend zijn met publikatie aan het begin van de markt van de grootte van de aanvoer per diersoort. Dit wordt vergemakkelijkt door automatische registratie van de aanvoer, gekoppeld aan de inning van het marktgeld.
- *Aanpassen veemarktkalender en aanvangstijden.*
Kopers en verkopers kunnen gezien de huidige aanvangstijden slechts één markt per dag bezoeken. Dit levert vooral als de markten dicht bij elkaar liggen problemen op voor de concentratie van vraag en aanbod en van kopers en verkopers. Momenteel worden op dinsdag 5 markten gehouden voor dezelfde diersoorten. Dit is een ongewenste situatie. Wat de aanvangstijden betreft het volgende: door de invoering van mid-

dagmarkten kunnen kopers en verkopers per dag meerdere markten bezoeken. Daarbij dient wel de mogelijkheid te worden geboden, het slachtvee de nacht of het weekend over te laten staan op de markt. In dit kader past ook het differentiëren van de aanvangstijden bij de verhandeling van de verschillende aangevoerde diersoorten. Dit maakt het de handelaar mogelijk zonder de inzet van extra arbeidskrachten meerdere diersoorten aan te voeren en te verhandelen. Ondanks de toegenomen specialisatie zijn er nog steeds een groot aantal veehandelaren die meerdere diersoorten verhandelen. Ook een aantal slachterijen koopt en verwerkt meerdere diersoorten. Een bijkomend voordeel van volgtijdelijke verhandeling per diersoort is dat de aan- en afvoer meer gespreid verlopen.

Een dergelijke concurrentiestrategie moet ondersteund worden door een goed *communicatie-beleid*. Dit kan gedeeltelijk een gezamenlijk beleid zijn. Het communicatie-beleid moet in de eerste plaats gericht zijn op de hoofdgebruikers van de markt, te weten de veehandelaren. Daarnaast dient het aandacht te besteden aan de inkopers van slachterijen en de veehouders. Dit om het draagvlak van de markt zo breed mogelijk te houden en het aantal kopers en verkopers zo groot mogelijk. De middelen die hiervoor kunnen worden aangewend zijn onder andere voorlichting op agrarische scholen en free-publicity.

Naast activiteiten gericht op het aangeven van het belang van de veemarkt voor de gebruikers moet ook aandacht gegeven worden aan de bij hen levende wensen. Dit laatste houdt in dat, behalve het maken en verspreiden van voorlichtingsmateriaal, ook het regelmatige contact met de gebruikers over alle aspecten van het marktwezen van belang is.

In de tweede plaats vraagt de hierboven beschreven strategie een organisatorische inkadering van de veemarkt, die het mogelijk maakt flexibel en snel in te spelen op veranderende wensen en situaties. Van het management vergt dit een actieve opstelling en kennis van zaken.

Indien dit in de bestaande organisatiestructuur niet mogelijk blijkt, dan zal *privatisering* noodzakelijk zijn. De vraag kan worden gesteld of gemeenten vandaag de dag nog wel een taak hebben bij de distributie van vee. Bovendien gaat de inkadering van de veemarkt in een gemeentelijke dienst veelal gepaard met een geringe flexibiliteit en kunnen de concurrentieverhoudingen met andere distributiekkanalen, waaronder ook andere veemarkten, worden verstoord door subsidiëring uit de gemeentekas.

5.2.2 Functieverbreiding

Een functieverbreidingsstrategie voor de veemarkten valt uiteen in twee substrategieën. Men kan de functieverbreiding zoeken

binnen de veesector of daarbuiten. Er is dus kortweg de keuze tussen de uitgroei tot een veehandelscentrum of een uitgroei in de richting van evenementen en tentoonstellingen. Gezien het aanbod van faciliteiten in die richting zullen de mogelijkheden op dit terrein voor een aantal markten beperkt zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor niet-overkapt en/of markten met een ongunstige ligging.

De keuze voor de uitgroei tot een veehandelscentrum impliceert, dat wordt afgezien van het uitsluitend hanteren en propagere van een bepaalde vorm van verhandelen, maar dat de faciliteiten van de veemarkt in principe ook worden opengesteld buiten de traditionele marktdagen voor iedereen die in vee handelt, ongeacht de wijze waarop dit gebeurt.

De uitgroei in de richting van evenementen en tentoonstellingen berust op de veronderstelling, dat de veemarktexploitant ruimte ter beschikking heeft, die hij zo goed mogelijk tot waarde wil brengen. Het uitsluitend in gebruik zijn als veemarkt op slechts één, hooguit twee ochtenden per week, is hiervoor niet toereikend.

- *Veehandelscentrum*

De uitgroei of omvorming van de veemarkt tot een veehandelscentrum vereist een gunstige locatie van het complex en houdt de volgende maatregelen in:

- het organiseren van veilingen of markten voor speciale groepen dieren of voor embryo's. Voor de prijsvorming van deze speciale groepen is concentratie op bepaalde tijdstippen gewenst. De handel erin is namelijk niet zo groot, dat op iedere weekmarkt tot optimale prijsvorming kan worden gekomen. Dit type afzet is gewenst voor hoogwaardige fokdieren en biedt wellicht perspectief voor topkwaliteiten slachtvee;
- ruimte bieden voor het organiseren van opvangcentra, verzamelen- en exportplaatsen. Ook de erbij behorende bedrijven zouden vestigingsmogelijkheden moeten aanbieden;
- op termijn kan televeilen mogelijkheden bieden. De veemarkt zou daarbij kunnen optreden als een onafhankelijke organisatie die de veiling organiseert en als zodanig het vertrouwen van kopers en verkopers geniet;
- vestigingsmogelijkheden voor dienstverlenende bedrijven van de veehandel, zoals banken, gezondheidsdiensten, stichtingen voor veeverbetering en voorlichtingsdiensten;
- het organiseren van veekeuringen en veetentoonstellingen.

- *Evenementen*

Het verhuren van ruimte voor tentoonstellingen en evenementen vraagt een zeer flexibele indeling van de beschikbare ruimten. In het kader van deze strategie kan gedacht worden aan het aantrekken van een veelheid en verscheidenheid van activiteiten

buiten het "vee-gebeuren", zoals:

- vak- en publieksbeurzen;
- warenmarkten;
- binnensporten;
- examens;
- concoursen.

Bij beide functieverbredingsstrategieën is een actief wervend beleid, dat flexibel inspeelt op de geboden en gecreëerde kansen een absolute voorwaarde voor succes.

5.2.3 Afbouw noodlijdende capaciteit

De investeringen die veemarkten in het verleden hebben gedaan waren gebaseerd op de toenmalige inzichten ten aanzien van te verwachten aanvoeren. Thans blijkt dat om een aantal redenen deze verwachtingen te optimistisch zijn geweest en dat een belangrijk deel van de veemarktcapaciteit onbenut blijft. De bezettingsgraad is in de achterliggende jaren verder gedaald en bij enkele markten op een verontrustend niveau gekomen. De belangrijkste oorzaken van deze ontwikkeling zijn:

1. zuivelquotering;
2. afvlakken van het afkalfpatroon, waardoor nuchtere kalveren meer gespreid worden aangevoerd;
3. overheidsmaatregelen met betrekking tot de varkensmarkt;
4. de voortgaande schaalvergroting heeft in een aantal gevallen de hergroeperingsfunctie van de veemarkt vrijwel overbodig gemaakt en geleid tot directe levering;
5. het ontstaan van alternatieve distributiekkanalen, zoals overnameplaatsen van nuchtere kalveren en exportverzamelplaatsen voor mestbiggen en slachtvarkens.

Hierbij dient te worden bedacht dat een aantal van deze oorzaken niet was te voorzien in de periode dat de grootste investeringen in de veemarkten werden gedaan (15 à 20 jaar geleden). Dit neemt niet weg dat ook thans nog door een aantal veemarkten investeringen worden gedaan die alleen rendabel zijn bij een grotere aanvoer op die markten. Landelijk bezien moet echter met een vermindering van de veemarktaanvoeren worden gerekend. Het is op macro-niveau moeilijk te overzien of deze recente investeringen en investeringsplannen verantwoord zijn.

Gezien de ontwikkelingen is thans *afbouw van noodlijdende capaciteit* noodzakelijk. Dit heeft betrekking op markten:

- met een geringe aanvoer en een beperkt aantal kopers en verkopers, waardoor de tot waarde bringing van de dieren en de prijsvorming te kort schieten;
- die bedrijfseconomisch onrendabel zijn;
- die niet voldoen aan de eisen met betrekking tot de verzorging van dieren, de handling op, en de bereikbaarheid van de markt;

- die gevestigd zijn in de nabijheid van markten met een betere accommodatie.

De markten zijn vanuit de omstandigheden gedwongen zich te richten naar de beschreven toekomstbeelden op basis van een analyse van de eigen sterkten en zwakten. Dit houdt in, dat markten die nu niet voldoet aan de verbeterings- en verbredingsstrategieën moeten overwegen of strategieën op kortere termijn tot de eigen mogelijkheden gaan behoren. Anders zal de capaciteit moeten worden afgebouwd.

Bij het bepalen van de toekomstige aanvoer op de markten kan gebruik worden gemaakt van het kengetal "marktaanvoer als percentage van de veestapel". In combinatie met dit kengetal kunnen hiervoor verder de door het pvv regelmatig gepubliceerde gegevens over de verwachte ontwikkeling van de veestapel en van de in de scenario's aangegeven gevolgen van beleidsmaatregelen.

5.3 Aanbevelingen

De aanbevelingen dienen te worden gezien tegen de achtergrond van de geformuleerde conclusies en strategieën. Er wordt mee beoogd dat de veemarkten toekomstperspectief hebben als distributiekanaal van levend vee.

De aanbevelingen zijn gericht op:

- aanpassing van de capaciteit aan de verminderde aanvoer;
- verbetering van de concurrentiepositie;
- functieverbreiding.

Met het oog op de coördinatie van te nemen beleidsmaatregelen zijn de aanbevelingen onderscheiden naar twee niveaus:

- a. individuele markten;
- b. de veemarkten als groep.

a. Individuele markten:

Voor individuele markten geldt, dat zij hun positie moeten bepalen tegen de achtergrond van de beschreven omgevingsfactoren. De concurrentiepositie met andere veemarkten in een bepaald gebied is hierbij ook van belang. Veemarkten moeten gaan voldoen aan levensvatbare scenario's. Dit houdt in dat voor hen de vraag centraal staat of zij voldoen of in de nabije toekomst kunnen voldoen aan de voorwaarden die aan huidige veemarkten worden gesteld. Zij moeten daarbij rekening houden met hun eigen sterkten en zwakten en de in dit rapport geschetste kansen en bedreigingen.

Indien niet wordt of kan worden voldaan aan de voorwaarden voor optimale prijsvorming, wat betreft aanvoer en aantallen kopers en verkopers, dan is afbouw het enige alternatief. Dit is ook het geval als er sprake is van onrendabele capaciteit of van capaciteit die niet voldoet aan de eisen met betrekking tot verzorging van de dieren, efficiënte handling en bereikbaarheid,

alsmede van een nabij gelegen markt met betere accommodatie. Dit geldt ook voor die markten die op termijn niet in staat zullen zijn tot het invoeren van (geautomatiseerde) aanvoerregistratie.

Voor alle veemarkten geldt dat de concurrentiepositie moet worden verbeterd. Voor het verkrijgen van perspectief is daarnaast functieverbreiding nodig via uitgroei tot veehandelscentrum of in de richting van evenementen en tentoonstellingen, mits hiervoor reële perspectieven aanwezig zijn.

Daarbij moet gezorgd worden voor een zodanige organisatorische inkadering van de veemarkt, dat het management alert kan inspelen op de zich voordoende kansen en bedreigingen. Dit betekent in een aantal gevallen wellicht privatisering van de markten.

De veemarkten zouden ook meer kunnen doen aan vergroting van het draagvlak. Om grotere aanvoerders vast te houden verdient het aanbeveling om na te gaan of een differentiatie in de tarieven naar het aantal tegelijk aangevoerde dieren gerechtvaardigd en wenselijk is.

De veemarkt is een service organisatie. Om voortdurend goed te kunnen voldoen aan de eisen die de gebruikers stellen, is het scheppen van een kader, waarin regelmatig overlegd wordt met gebruikers over hun wensen, problemen en mogelijke oplossingen, noodzakelijk. Dit geldt voor individuele markten, maar ook voor het totaal van de markten.

b. De veemarkten als groep:

Onafhankelijk van de door de afzonderlijke markten gekozen strategie dienen de veemarktbestuurders in hun keuze te worden gesteund en begeleid door hun organisatie, de Groep Nederlandse Veemarkten (GNV). Dit geldt onder andere voor het communicatiebeleid richting huidige en potentiële gebruikers ter handhaving en vergroting van het draagvlak van de veemarkten.

De GNV heeft voorts de taak om - in overleg met alle betrokkenen - coördinerend op te treden bij de vaststelling c.q. herziening van de veemarktkalender, de aanvangstijden van de markten en bij de totstandkoming van een klantgerichte tarievenstructuur.

Voorts dient de GNV, in overleg met de gebruikers van de veemarkt, initiërend en coördinerend op te treden bij het verbeteren van de representativiteit van de noteringen en bij de introductie vanuit het oogpunt van markttransparantie bruikbare classificatiesystemen voor levend vee. Urgent is in dit verband classificatie van schapen en lammeren, van nuchtere kalveren en van slachtzeugen (vergelijk systeem Den Bakker). Deze classificaties van het levende dier kunnen worden georganiseerd door het Produktschap voor Vee en Vlees.

Richting het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij wordt aanbevolen de concurrentiepositie van de veemarkten en die van alternatieve kanalen in veterinaire opzicht gelijk te maken. Hierbij dient te worden gestreefd naar veterinaire toezicht bij alle verzamelplaatsen van vee. Tevens dient opnieuw te worden gezien op welke ziekten gecontroleerd moet worden.

Relevante literatuur

Bergonzini, M.

"L'impatto dell'afta sui mercati bestiame"

Instituto di economia rurale et zoeconomia dell'universita di Parma, Parma, 1989.

Bosker, M.

"Scenario-analyse en een toepassing met betrekking tot veehandel en veemarkten"

Landbouw-Economisch Instituut, Den Haag, 1989.

Douw, L., L.B. van der Giessen en J.H. Post.

"De Nederlandse landbouw na 2000"

Landbouw-Economisch Instituut, Den Haag, 1987.

Fernandez, G.

"El cambio agrario en Galicia"

Editorial Dagur, Madrid, 1985.

Fusco, R.

"I mercati bestiame oggi produzione e commercializzazione del bestiame nel mercato unico Europea: evoluzione del ruolo dei mercati"

Comune di Modena, Modena, 1989.

Karzijn, H en P. Streng.

"Veemarkten in Nederland"

Landbouw-Economisch Instituut, Den Haag, 1989.

N.N.

"Veemarkt kalft af: sanering en schaalvergroting in volle gang"

Algemeen Dagblad (1989), 12 augustus, pp 25

N.N.

"Livestocks auctioneers"

Market Committee for England and Wales, Report april 1988 to march 1989,

Norden House, Basing View, Basingstoke

N.N.

"Les marchés aux bestiaux"

Federation Nationale des Marchés aux Bestiaux de France, Paris, 1988

N.N.

"Catalogo nacional de centros de contratacion de productos agrarios en zonas de produccion"

Ministerio de agricultura, pesca y alimentacion, Madrid, 1989.

RELEVANTE LITERATUUR (vervolg)

N.N.

"Vieh- und Fleischwirtschaft, Eier und Geflugel in Bayern"
Bayerisches Staatministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, München, 1989.

N.N.

"ZMP-Bilanz Vieh und Fleisch 1988"
Zentrale Markt- und Preiseberichtsstelle, Bonn, 1988

N.N.

"Jaarverslagen van het Bedrijfschap voor de Handel in Vee"
Bedrijfschap voor de Handel in Vee, Den Haag, diverse jaren.

N.N.

"Jaarverslagen van de Nederlandse Bond van Handelaren in Vee"
Nederlandse Bond van Handelaren in Vee, Den Haag, diverse jaren.

N.N.

"Mercati, zootecnica e mercati bestiame: situazione attuale et prospettive"
ASAM, Bologna, 1988

N.N.

"Structuurvisie rundvleesproductie"
PVV, Rijswijk, 1989. Rapport nr 8910a

N.N.

"Kalfsvleesproductie in perspectief"
PVV, Rijswijk, 1988. Rapport nr. 39

Peters. B.

"Analyse van de schapensector en de varkensmarkt in Nederland"
Agrarische Hogeschool, Den Bosch, 1988.

Bijlagen

Bijlage 1. Aantal geënkwesteerde bedrijven en de door hen verhandelde dieren in 1989

Bijlage 1a. Aantal geënkwesteerde veehouders en aantal door hen ge- en verkochte dieren naar diergroep

Diergroep	Bedrijven		Dieren	
	aankopen	verkopen	aankopen	verkopen
Slachtrunderen	0	12	-	249
Gebruikarunderen	5	5	47	28
Nuchtere kalveren	10	5	2.571	96
Slachtkalveren	0	9	-	2.473
Fokvarkens	10	4	979	3.300
Mestbiggen	6	16	17.400	54.000
Slachtvarkens	0	16	-	16.735
Slachtzeugen	0	18	-	1.357
Schape en lammeren	4	11	5	1.246
Paarden en pony's	3	2	46	41
Totaal	45	45	21.048	79.525

Bijlage 1b. Aantal geënkwesteerde slachterijen en aantal door hen geslachte dieren naar diergroep

Diergroep	Bedrijven	Dieren
Slachtrunderen	17	684.000
Slachtkalveren	8	639.000
Mest- en speenbiggen	1	1.000
Slachtvarkens	12	6.335.000
Slachtzeugen	1	1.000
Slachtschape en -lammeren	5	67.000
Slachtpaarden en -pony's	2	1.000
Totaal	24	7.728.000

Bijlage 1c. Aantal geëquisteerde veehandelaren en aantal door hen verhandelde dieren naar diergroep

Diergroep	Bedrijven	Dieren
Slachtrunderen	125	117.800
Gebruiksrunderen	117	44.825
Nuchtere kalveren	120	174.920
Slachtkalveren	22	10.820
Mestbiggen	38	802.614
Fokvarkens	8	4.305
Slachtvarkens	43	1.075.150
Slachtzeugen	39	56.455
Schape en lammeren	76	270.396
Slachtpaarden en -pony's	13	839
Sportpaarden en -pony's	12	1.600
Totaal	182	2.559.724

Bijlage 2. Tijdens de studiereizen bezochte landen, plaatsen (veemarkten) en personen (veemarktdirekteuren)

België:

Anderlecht - dhr. Tiebout en dhr. Blancke
Ciney - dhr. Pilotte
Gent - dhr. Vandermander
Sint - Truiden- dhr. Van Brabant

Frankrijk:

Bourg en Bresse - dhr. Benoit, dhr. Fromout en dhr. Marguin
Chateau-Gontier - dhr. Labit
Sancoins - dhr. Sandrin en dhr. Page

Spanje:

Santiago de Compostella - mevr. Conchita Canedo
Silleda - dhr. Maril Sanchez
Torrelavega - dhr. Brizuela Eiras

Italië:

Modena - dhr. Longhi
Parma - dhr. Martini en dhr. Mori

Duitsland:

München - dhr. Endres en dhr. Stockinger (onderzoekers van de Bayerische Landesanstalt für Betriebswirtschaft)

Groot-Brittannië:

Banbury - dhr. Brady
Chelmsford - dhr. Nott
Lichfield - dhr. Ridgway
Uttoxeter - dhr. Sutton

Bijlage 3. Transportkosten voor de verschillende diersoorten bij vervoer van veehouder naar veemarkt (adviestarieven)

Diersoort	Transportkosten (in guldens) bij vervoer		
	0 - 15 km	15 - 30 km	> 30 km
Stieren, paarden	41,00	42,50	46,50
Koelen, pinkstier	31,50	38,00	39,00
Finken, veulens	29,00	36,50	37,00
Gras en vette kalveren	23,00	26,50	26,50
Schape tot 5 stuks	12,00	13,00	13,50
Lammeren tot 5 stuks	10,00	11,00	11,50
Nuka's	12,50	13,00	13,50

Bron: NOB Wegtransport.

N.B.: Bij het vervoer van meer dan één dier gelden in de praktijk aanmerkelijk lagere tarieven.

Bijlage 4. De aanvoer per veemarkt uitgesplitst naar diersoort (x1000 stuks) in 1980, 1983, 1986 en 1989 en de procentuele verandering tussen 1980 en 1989. (Markten met een aanvoer van minder dan 100 stuks zijn niet in dit overzicht opgenomen.)

Runderen

	'80	'83	'86	'89	% verandering		
					'83/'80	'86/'83	'89/'86
Den Bosch	136	127	149	116	- 6,6	+17,3	-22,2
Zwolle	135	115	136	109	-14,8	+18,3	-19,9
Leeuwarden	99	99	106	84	-	+ 7,1	-20,8
Doetinchem	80	91	89	62	+13,8	- 2,2	-30,3
Leiden	84	73	73	57	-13,1	-	-21,9
Utrecht	52	51	62	52	- 1,9	+21,6	-16,1
Groningen	45	45	56	40	-	+24,4	-28,6
Furmerend	29	30	33	27	+ 3,5	+10,0	-18,2
Hoogeveen	17	13	10	6	-23,5	-23,1	-40,0
Sneek	1	0	0	0			
Schagen	1	0	-	-			

Vette en graskalveren

	'80	'83	'86	'89	% verandering		
					'83/'80	'86/'83	'89/'86
Den Bosch	28	26	21	18	- 7,1	-19,2	-14,3
Zwolle	39	10	8	10	-74,4	-20,0	+20,0
Groningen	5	5	5	3	-	-	-40,0
Leeuwarden	5	4	2	2	-20,0	-50,0	-
Utrecht	4	4	3	1	-	-25,0	-66,7
Leiden	2	2	2	1	-	-	-50,0
Furmerend	0	1	0	0			
Hoogeveen	0	0	0	0			

Verklaring van de tekens:

0 : het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid

- : nul

Nuchtere kalveren

	'80	'83	'86	'89	% verandering		
					'83/'80	'86/'83	'89/'86
Leiden	109	124	121	105	+13,8	- 2,4	-13,2
Zwolle	92	118	108	87	+28,3	- 8,5	-19,5
Den Bosch	142	121	130	77	-14,8	+ 7,4	-40,8
Doetinchem	60	106	103	74	+76,7	- 2,8	-28,2
Leeuwarden	82	60	52	57	-26,8	-13,3	+ 9,6
Furmerend	46	52	59	53	+13,0	+13,5	-10,2
Utrecht	52	54	55	50	+ 3,9	+ 1,9	- 9,1
Sneek	52	61	58	43	+17,3	- 4,9	-25,9
Groningen	54	59	63	41	+ 9,3	+ 6,8	-34,9
Schagen	4	4	2	0	-	-50,0	

Bijlage 4. (1e vervolg)

Varkens

	'80	'83	'86	'89	% verandering		
					'83/'80	'86/'83	'89/'86
Den Bosch	48	35	49	42	-27,1	+40,0	-14,3
Leiden	59	41	28	34	-30,5	-31,7	+21,4
Utrecht	40	39	23	19	- 2,5	-41,0	-17,4
Zwolle	18	11	15	14	-38,9	+36,4	- 6,7
Groningen	25	26	9	1	+ 4,0	-65,4	-88,9
Sneek	7	4	2	0	-42,9	-50,0	

Schape en lammeren

	'80	'83	'86	'89	% verandering		
					'83/'80	'86/'83	'89/'86
Utrecht	104	92	102	143	-11,5	+10,9	+40,2
Zwolle	116	96	85	117	-17,2	-11,5	+37,7
Leeuwarden	85	73	73	107	-14,1	-	+46,6
Den Bosch	106	76	80	88	-28,3	+ 5,3	+10,0
Sneek	103	79	67	77	-23,3	-15,2	+14,9
Purmerend	92	73	42	60	-20,7	-42,5	+42,9
Leiden	71	62	51	55	-12,7	-17,7	+ 7,8
Groningen	40	39	27	28	- 2,5	-30,8	+ 3,7
Schagen	47	30	24	24	-36,2	-20,0	-
Doetinchem	17	20	21	23	+17,7	+ 5,0	+ 9,5

Bokken en geiten

	'80	'83	'86	'89	% verandering		
					'83/'80	'86/'83	'89/'86
Den Bosch	2	3	6	6	+50,0	+100,0	-
Leeuwarden	3	3	2	5	-	- 33,3	+150,0
Zwolle	2	1	3	5	-50,0	+200,0	+ 66,7
Leiden	5	5	4	4	-	- 20,0	-
Purmerend	5	3	2	2	-40,0	- 33,3	-
Groningen	2	2	1	2	-	- 50,0	+100,0
Doetinchem	1	0	1	1			
Sneek	1	1	1	1	-	-	-
Utrecht	1	1	1	1	-	-	-

Bijlage 4. (2e vervolg)

Paarden

	'80	'83	'86	'89	% verandering		
					'83/'80	'86/'83	'89/'86
Utrecht	5	12	12	9	+140,0	-	-25,0
Den Bosch	15	11	10	6	- 26,7	- 9,1	-40,0
Zwolle	1	1	0	1			
Groningen	1	1	0	0			
Leeuwarden	1	1	0	0			
Doetinchem	0	1	0	0			
Furmerend	1	1	0	0			
Leiden	1	0	0	0			

Bijlage 5. Cumulatief effect van de verschillende maatregelen en scenario's op de veemarktaanvoer in 2000

	Runderen	Schapen	Varkens	Paarden	Geiten
Aanvoer 1988	1285.000	670.000	130.150	17.600	28.250
1. Zuivelquotering:					
- scenario 1	1285.000	561.000	130.150	17.600	25.000
- scenario 2	1057.000	944.000	130.150	17.600	35.000
- scenario 3	1001.000	697.000	130.150	17.600	32.000
2. Vervoersnormen:					
- scenario 1	1285.000	561.000	127.550	17.600	25.000
- scenario 2	1057.000	944.000	124.950	17.600	35.000
- scenario 3	960.960	697.000	124.950	16.900	32.000
3. Schaalvergroting:					
- scenario 1	1156.500	504.900	127.550	17.600	25.000
- scenario 2	919.590	821.280	124.950	17.600	35.000
- scenario 3	830.830	606.390	124.950	16.900	32.000
4. Herkenbaarheid in keten:					
- scenario 1	1143.650	493.680	127.550	17.600	25.000
- scenario 2	898.450	783.520	124.950	17.600	35.000
- scenario 3	800.800	564.570	124.950	16.900	32.000
5. Internationale handel:					
- scenario 1	1156.500	493.680	127.550	17.600	25.000
- scenario 2	919.590	783.520	124.950	17.600	35.000
- scenario 3	820.820	564.570	124.950	16.900	32.000
6. Arbeidstijden:					
- scenario 1	1156.500	493.680	127.550	17.600	25.000
- scenario 2	898.450	764.640	122.350	17.250	34.300
- scenario 3	780.780	536.690	119.750	16.200	29.480
7. Ziektenpreventie:					
- scenario 1	1156.500	493.680	127.550	17.600	25.000
- scenario 2	898.450	764.640	122.350	17.250	34.300
- scenario 3	780.780	536.690	119.750	16.200	29.480
8. Mest- en milieu-problematiek:					
- scenario 1	1156.500	493.680	127.550	17.600	25.000
- scenario 2	898.450	755.200	121.050	17.250	33.950
- scenario 3	780.780	522.750	114.550	16.200	28.840
Totale aanvoer-reductie/toename:					
- scenario 1	-128.500	-176.320	-2.600	-	-3.250
- scenario 2	-386.550	+ 85.200	-9.100	- 350	+5.700
- scenario 3	-504.220	-147.250	-15.600	-1.400	+ 590